అద్వైతానుభవః

అనుభావకః

యల్లంరాజోపాధ్యాయః శ్రీనివాసోపాధ్యాయః, M.A.

అద్వైతానుభవః

అనుభావకః

యల్లంరాజోపాహ్వాయః శ్రీనివాసాహ్వాయః, M.A.

ఉకార్థ సంగ్రహః

శ్రీమతి యల్లంరాజు రుక్మిణీ దేవి

త్వమేవాహం త్వమేవాహ తదద్వైతమితి శ్రోతు
మితియోను భవస్సదా మవ తీర్ణాసి మే పురః

విజ్ఞాపనా

అద్వైత సిద్ధాంతః అతి ప్రాచీన కాలాదపి బాహుళ్యేన ప్రచార ముపాగతః - బహవః ఆచార్య పురుషా మహతా విశ్వాసేన త మధి గమ్య బహుధా శిష్య ప్రశిష్యేభ్యః ఉపదిశంతిస్మ - ఉపదిశంతోపి దృశ్యంతే - ఏవం గురుశిష్య పరంపరా అవిచ్ఛేదేన ప్రవర్తతే - తదేత త్సర్వేషాంనః ప్రత్యక్షమేవ -

తథాపి సర్వేషా మస్మాకం మనసి తత్ర సమ్య క్రృత్యయో న జాయతే - కిమేష సిద్ధాంత ఏవ ఆహోస్వి దస్మ దనుభవేనాపి సంగచ్ఛతే ఇతి సందేహః అనుషజ్యత ఏవ - సిద్ధాంతః సిద్ధాంత రూపేణ పరోక్షమేవ జ్ఞానం ప్రయచ్ఛతి - సయా వ దపరోక్షో న భవతి తాపన్నాను భవాయ కల్పతే ఇతి నిర్వివాదోయ మర్థః -

అతస్తన్ని రూపణాయ మమాయం గ్రంథ రచనా ప్రయత్నః - మయాపి బహోః కాలా త్ప్రస్థాన త్రయస్యోపరి ప్రవచనాదికం కృతం శాంకరభాష్యేణ సహ - అద్యాపి తస్యైవ పున స్సమీక్షా పి క్రియతే - న కేవల మన్యేభ్యః ఉపదేశ ఏవ స్వాత్మన్యపి నిత్యం విచారణా ప్రవర్తత ఏవ - ఏవంకుర్వతో మ మాపిసంశయో య మనువర్తతే -

తస్మా త్తత్సత్యా సత్య నిర్ధారణాయ మనసి యా భావనా త ద్విషయా ఉపతిష్ఠతే మమ తస్యాః కేవలం రూపకల్పనేయం రచనా - నాహంస ర్వజ్ఞః నాపి సర్వబంధ వినిర్ముక్తః - కింతు భవంతఇవ అహమపి సంసారబంధ ముముక్షు రేవేతి విజ్ఞాపయామి -

ఇతి
భవదీయః
శ్రీనివాసరాయః

I

విషయాధికారః

సచ్చిదితి ద్వావేవ పదార్థౌ - నాన్యః కోపి - సదితి అస్తిత్వ మేవ కేవలం - నతు యదస్తి లోకే ఘట పటాది తదితి భ్రమితవ్యం - విశేష రూపాస్తే అస్తిత్వస్య - ఇదంతు సామాన్య భూతం తేషా మస్తిత్వం - అత ఏవ నిరాకార మేత త్సర్వ వ్యాపకం - యద్యప్యేవం తథాపి అచేతనం త దస్తిత్వం - అహమేవ మస్మీతి స్వసంవేదనా నాస్తితస్య - యద్యైవం తతః స్వతోన సిద్ధ్యతి - య త్సం వేదనాత్మకం చేతనం తదపేక్ష్యైవ సిద్ధ్యతి -

అథ యచ్చిత్త చ్చేతనత్వాత్ స్వయమేవ సేద్ధు మర్హతి - చేతనత్వా దహ మేవ మస్మీతి స్వయమేవాత్మానం ప్రతిపత్తు మలం - నైతా వదేవ - ఇదం మమాస్తిత్వమితి త దప్యాకలయితుం శక్నోతి - చిదితి ప్రమాణ భూతం - స్వతః ప్రమాణం భూత్వా త త్సతోపి ప్రామాణ్యం భజతే - తేన ప్రమాణేన గృహ్యమాణం సత్సదా ప్రతిష్ఠాం లభతే - ప్రమాణభూత మపీదం చైతన్యం పునః స్వసిద్ధయే సత్తా మపేక్షతే - కస్మాత్ - సత్తయా విరహితం త దస్తీతి న శక్యతే వక్తుం - ప్రత్యుత నాస్తీతి ఆ పద్యతే - తచ్చ అనిష్టం - యతః ప్రమాణ వర్జిత మస్తిత్వం అస్తిత్వ వర్జితం చ ప్రమాణమితి ద్వయోరపి

సచ్చితో రభావః ప్రసజ్యతే - భవత్వభావ ఏవేతి చేత్తస్యా భావస్యకిం ప్రమాణ మితి ప్రశ్నే దుర్నివారః స్యాత్ -

తస్మాదేతయో రపి పరస్పర సాపేక్షత్వా దవినా భూతయో రేకత్వ మవశ్య మంగీకర్తవ్యం - ఏకీభూత యో స్తయోర్యశ్చిదంశ స్సఏవ సాక్షాదాత్మా నామ - యస్తు సదంశః స తస్యాత్మనః అస్తిత్వ మేవకేవలం - అస్తిత్వం సత్ అస్తితా సత్తా స్థితి రితి పర్యాయాః - ఏవం చిచ్చేతనం చైతన్యం స్ఫురణం స్ఫూర్తి స్సంవేదనేతి తేపి పర్యాయా ఏవశబ్దాః - యేన కేనాపి శబ్దేన అభిధీయతాం నామ - అభిధేయ భూతౌ ద్వావేవ పదార్థౌ సచ్చిదితి ప్రాగుదాహృతౌ - ద్వయో రప్యేతయో ర్నిరా కారయో రేకత్వాత్ సర్వవ్యాపకత్వం నాంతరీయక మితి అవగంతవ్యం -

యద్యేవం కానామ సమస్యా - నకాపి భవితు మర్హతి ఏకత్వే సతి ఆత్మనః - అన్యస్మా దన్యస్య భవతి సమస్యా కదాపి - నతు తస్యైవ తస్మాత్ - ఇహతు ఆత్మైవాస్తి చిద్రూపః యత్సద్రూపం తత్తు తస్యైవాత్మనః అస్తిత్వం తేనా వినాభూతం - ఏవ మన్యస్యైవ తతో వ్యతిరిక్తస్యా భావే సతి సమస్యా కథ ముత్తిష్ఠతే - అథవా కానామ సమస్యా - నను జన్మ మృత్యు జరా వ్యాధ్యాది రేవ - సాన సంభవతి ఆత్మైక త్వేసతి - తథాచ శాస్త్రోపదేశస్యా పి నకా చి దా వశ్యకతా - యత్ర సమస్యా తత్రైవ శాస్త్రం ప్రవర్తతే - ఇహతు సచ్చితో రేకత్వా త్తస్యాపి అస్మత్స్వ రూపత్వాత్ సమస్యైవ నాస్తీతి శాస్త్రేణ కిముపదేష్టవ్యం - కస్యవాత దుపదేష్టవ్య మితి అకించిత్కరం శాస్త్రం -

బాధం - శాస్త్ర మకించిత్కరమేవ స్యాద్యది నామ పూర్వోక్తస్య ఆత్మైకత్వస్య అనుభవః స్వర సత ఏవ జాయతే లోకస్య - నత్వయ మనుభవః సార్వజనీనః ఉపలభ్యతే కదాపి - ప్రత్యుత తద్విపర్యయేణ సమస్యా మేవాను భవతి లోకః జనన మరణాది లక్షణాం - సార్వజనీనోయ మనుభవః న నాస్తీతి శక్యతే అపహ్నోతుం - అనుభవాపహ్నానో నామ మహానయం దోషః - యదా సర్వత్రాత్మైవ నాన్యదస్తీతి సిద్ధాంతః సర్వత్రాహ మస్మిన మద్వ్యతి రేకేణ కిమప్యస్తీతి అనుభవః కుతో నజాయతే - కుతోవా తద్విపర్యయేణ జనన మరణాది సమస్యైవా స్మాభిరనుభూయతే ఇతికేనాపి ప్రబల తరేణ కారణేనాత్ర భవితవ్యం - కింతదితి గవేషణా క్రియతే శాస్త్రేణ - కృత్వాచ తత్పరిహార మార్గోప్యుపదిశ్యతే -

ఆదౌ కారణం కిమి త్యభిధీయతే - తత్తు సచ్చితో రుభయో రన్యతర దేవస్యాత్త దతిరిక్తస్య తృతీయస్య పదార్థస్యైవా భావాత్ - కిం చైతన్యంత దస్తిత్వం వాకారణం యేన ప్రతిబధ్యతే అస్మాక మనుభవః - విచార్య మాణే నాయం చైతన్యస్యాపరాధః - తచ్చ నిర్వికల్పమేవ సదా - నజాతు వికల్పం భజతే - వికల్పో నామ విక్రియాస్వతో న్యథా భావః - యది విక్రియతే చైతన్యం సవికారః పునశ్చైతన్యేనైవ గృహ్యేత - గృహ్యా మాణోయం వికారః కథం గ్రహీతుః స్వరూపం భవేత్ - గ్రాహ్య గ్రాహకయోః పార్థక్యేన భవితవ్యం సదా - న తదేవే త్యేకతా - తథా సతి న గ్రహణస్య అవకాశః ద్వయోరేకాత్మ కత్వాత్ - అతః చైతన్యం సదా నిర్వికల్పమేవ న కదాపి విక్రియాం భజతే -

పారిశేష్యాత్ యదస్తిత్వం తస్య చైతన్యస్య త దేవ స్యా త్ప్రతిబంధక మస్మదనుభవస్య ఇతి బలాదాపతతి - శక్తిరేవైషా సత్తా చైతన్యస్య - శక్తి స్వరూపత్వాన్నిర్వికల్పా సవికల్పా ఇతి ద్విధా భవతి - యావ దవ్యక్తా సా నిర్వికల్పా శక్తిరేవ కేవలా శక్తిమతా చైతన్యేనా వినాభూతా - సైవ యదా వ్యక్తదశా మాపద్యతే తదా వికల్పం భజమానా సవికల్పాపి భవతి - నను స్వతోఽ చేతనా సా శక్తిః - అచేతనాయాస్తస్యాః కథ మేవం వికల్పం భజేయ మితి సంకల్పో భవితుం యుజ్యతే - స్వయ మచేతనాపి సాచైతన్యేన నిత్యం సంగతైవేతి నవిస్మర్తవ్యం - అతః చైతన్య బలేనైవం భవితుం యుజ్యత ఏవ - అథవా చైతన్య మేవ తదాశ్రయ భూతం వస్తుతో నిర్వికల్పమపి స్వశక్తి ద్వారా సవికల్పమివ ప్రతీయతే ఇతి యుజ్యతే తరాం -

యద్వాతద్వా భవతు - నిర్వికల్పాపి సా సదాఖ్యా శక్తి స్సవికల్పా భూత్వా వికల్పాన్ సృజతి ప్రకర్షేణ - ఏవం ప్రకర్షేణ సృజతీతి సా ప్రకృతి రుచ్యతే - అపిచ సృజ్యమానా యేవికల్పా స్తాన్ సర్వాన్ మినోతి పరిచ్ఛినత్తీతి మాయేతి తస్యాఏవ నామాంతరం - తథా సృజ్యమానా వికల్పాః కీదృశా ఇతిచే దుచ్యతే - నామరూపక్రియా ఇతి త్రయ ఏవతే వికల్పాః - తత్రరూప మితి బాహ్యం వస్తు జాతం స్థావర జంగమాత్మకం సర్వం - నామ తత్త ద్విషయాకారా అంతర్జాయమానా వృత్తిః - అనేన జీవ జగదాఖ్యౌ ద్వావపి నిర్దిష్టౌ వేదితవ్యౌ - అథ తయో ర్ద్వయో ర్యస్సం వ్యవహారః పరిస్పంద లక్షణ స్సా క్రియా -

ఏవ మేతే త్రయోపి వికల్పా స్సత ఏవ శక్తేరావి ర్భూతాః స్వాశ్రయా మేవ సత్తా మాచ్ఛాద్య వర్తంతే సర్వత్ర - తై రాచ్ఛాదితేయం సత్తా తావన్మాత్ర పరిచ్ఛిన్నా సామాన్యరూపం విహాయ తత్తద్విశేషాను గుణ్యేన ఖండశో భూత్వా విశేషాకారేణైవ దృశ్యతే - తథాహి అస్తిత్వ రూపా ఘటపటా దీనీతి న విభావ్యంతే సర్వాణి వస్తుజాతాని - ప్రత్యుత ఘట పటాదీనా మస్తిత్వ మితి విభావ్యతే తద్విపర్యయేణ - ఏతావతా నకార్త్స్న్యే నోపలభ్యతే సత్తా సా వస్తుత స్సర్వగతాపి ఏభిర్నా రూపాదిభి ర్వికల్పై రంతర్హితా సతీ - అపిచ న కేవలం శరీరా ద్బహి రేవైషా కదర్థితా కింతు శరీర స్యాపియా సత్తా సాపి వికల్పైరేతైః కలుషీ క్రియతే పరిచ్ఛిద్యమానా - తథాహి - శరీర మిదం ప్రాణోయం - బుద్ధిరియ మిమానీం ద్రియాణి చక్షురాదీనీతి శరీరమపి వికల్పైరేతైః పరిచ్ఛిద్యత ఏవ -

వ్యావృత్త స్వభావ ఏష వికల్పోనామ - నశరీరం ప్రాణః న ప్రాణః కరచరణా దీని నాపితాని చక్షురాదీని నైతానీంద్రియాణి బుద్ధిః - బుద్ధా వపి నైకా ఆలోచనా అన్యా - నసుఖానుభవో దుఃఖానుభవః ఇత్యేవం పరస్పర వ్యావృత్తా ఏవ యథా బహిశ్శరీరా ద్ఘటపటాదయః - ఘటః పటా ద్వ్యావర్తతే పటో గృహాద్గృహ మారామా దారామః పట్టణాత్ పట్టణం పర్వతా దితి తత్రాపి వ్యావృత్తిరేవ దృశ్యతే పదార్థానాం - కిం బహునా - శరీరస్యాంత స్సుఖదుఃఖాది మనోభావా నారభ్య బహిః పృథి వ్యాద్యాకాశ పర్యంతం యత్కిమపి వస్తు పశ్యతు భవాన్ - వ్యావర్తత ఏవ తదన్యస్మాత్ - ఏషా వ్యావృత్తి రేవ వికల్పః - వికల్పో వ్యావృత్తి ర్విశేషో వికార ఇతి సర్వే పర్యాయాః -

ఏవ మా బుద్ధి వృత్తే రావ్యోమ్న స్స మస్తోయం బాహ్యాభ్యంతరః ప్రపంచః వికల్పానా మేవ సామ్రాజ్యం – నతతో రేఖా మాత్ర మపి అన్య దుపలభ్యతే – తత్రైవం సతి యద్యైషా సత్తా చైతన్యస్య తైః పరిచ్ఛిన్నా సర్వత స్తథా చైతన్యమపి తదాస్పద భూత మేతైరేవ వికల్పైః పరిచ్ఛిన్న మివలక్ష్యతే – నను శరీర మిద మస్మాకం వికల్పిత మిత్యుక్తం – అసంఖ్యాతానాం వికల్పానాం బాహ్యాభ్యంతరాణా మేక తమ మిదం శరీరం నామ – తాదృశ మల్పాల్పం శరీర మాశ్లిష్య వస్తుత స్సర్వవ్యాపక మపి మమ తవచ చైతన్యం తస్మిన్నేవ పరిచ్ఛిన్నే శరీరే పరివర్తమానం తావ తైవ నియంత్రితం వర్తతే – నకేవలం నియంత్రితం శరీరే పరంతు శరీర మేవాహ మితి తేన తాదాత్మ్య మపి ఉపగత మితి నేతః పర మస్తి శోచనీయతా –

అత్రై వాస్తి సమస్యా అస్మాకం యా పూర్వ ముదాహృతా – జన్మ మృత్యుజరావ్యాధ్యాది లక్షణా – ఆత్మైకత్వే సర్వత్ర విద్యమానే కథమేషా సమస్యా ఉపతిష్ఠతే – తథాపి ఉపతిష్ఠత ఏవ – కుతః – ఆత్మైకతా నిర్వికల్పా స్థితిః – న తత్ర జన్మ మరణాది వికల్పానాం ప్రవేశః – యది ప్రవేశః స తస్యాః స్థితే ర్వికల్పోపగమ ఏవ భవేత్ – కింకృతోయం వికల్పః – చైతన్య స్యయాశక్తిః స్థితి లక్షణా తన్ని మిత్తా – కింతు తేవికల్పా నామరూపాదయః ఆ శరీరా దావ్యోమ్నః సర్వత్ర సమానతయా వ్యాప్తా ఏవేతి తదాపి న సమస్యా – తర్హి సమస్యాయాః కిం మూలం – శక్తే ర్వికల్ప దశా మూలమితి యద్యపి ప్రతిభాతి తథాపి యావ ద్వికల్ప ఏవాహమితి తేన ఏకత్వం నోపగచ్ఛతి పురుష స్తావ త్సోపి వికల్పః న కారణం – తేషాం వికల్పానా

మేక దేశేన శరీరేణానేన తాదాత్మ్య గమన మేవ సాక్షాత్కారణ మిత్యవ గమ్యతే - శక్తే ర్వికల్పో యది నస్యా న్నస్యాదేవ అస్మాక మిదం తాదాత్మ్య గమన మితి బ్రూషేత్వం - సత్య మేవైతత్ - తథాపి న తత్సాక్షా త్కింతు పరంపరయా కారణం - కేవలం తత్త ద్రూపేణ భాసతేసా - నతు సాత్వాం కదాపి ప్రచోదయతి ఏవం మద్వికల్పానా మన్యతమేన తాదాత్మ్యం భజేతి - తస్మాన్నసా సవికల్పాపి శక్తి రుపాలంభ మర్హతి - ఉపాలంభనీయ స్తవావివేక ఏవ -

తథాపిన సమాశ్వాసః కస్యాప్యత్ర విషయే - కథం నామ పయమప్యుపాలబ్ధవ్యాః భవేను - నఖలు వయ మేతాన్ వికల్పాన్ నామరూపా దీన్ సృజామః - న శక్తా అపితథా స్రష్టుం - అపితు తేషాం సర్వేషా ముత్పాదయిత్రీ ఏషా శక్తిరేవ పారమేశ్వరీ - చైతన్య లక్షణ ఆత్మైవ పరమేశ్వరః - తస్యవశే సదా వర్తతే తదీయా శక్తిరేషా - కస్మాదసౌ తాం స్వకీయా మేవ శక్తిం న నియచ్ఛతి కస్మా త్తదధీనాన్ కృత్వా అస్మాన్ సర్వాన్ జీవా నస్మిన్ శరీర కారాగృహే పాతయిత్వాత త్రైవ నిబధ్నాతి - కించ ఆధ్యాత్మికాని అధిభౌతికానిచ నానావిధాని సుఖదుఃఖా దీని అనర్థ శతాని తన్నిమిత్తా న్యస్మాక మాపాదయ తీతి మహతీయ మాశం కా సర్వా నస్మా నద్యాపి పీడ యత్యేవ - అస్యాః కిం సమాధానం -

ఉచ్యతే - శక్తి ర్నిర్వికల్పైవ సతీ సవికల్పాపి భవతీ త్యేతావతా శక్తి స్తాన్ వికల్పాన్ సర్వా న్నామ రూపాదీన్ బుద్ధిపూర్వం సృజతీతి నభ్ర మితవ్యం -

నాపి సా తత్త దాకారేణ పరిణమతే ఇత్యపి మంతవ్యం - నాయమారంభః నాపి పరిణామః - కుతోనారంభః - ఘటః పటోవా ఉత్పత్తేః పూర్వం సర్వాత్మనా న భవతి చేత్కథం సృష్టే రనంతరం భవతీతి శక్యతే వక్తుం - తథా సతి అభావో భావో భవతీతి వక్తవ్యం యదతీవ పరిహాసా స్పదం - సచఘట స్సంప్రతి భవన్నేవ పునర్వినాశా త్పశ్చాన్న భవతీతి బ్రవీషి - తదపి పరిహాసాయైవ - కథంనామ తావత్పర్యంతం ప్రతీయ మానోయం హఠాన్నోపలభ్యతే ఇతివక్తుం ఉత్సహసే - అపిచ అభావ భూతస్య ఘటస్య కథమిదానీం భావః - తథాసతి ఆకాశే తస్యాభావ ఇతికస్మా దాకాశా ద్ఘటోనోత్పద్యతే - మృద ఏవకస్మా దుత్పద్యతే - తస్మాదారంభవాదః పరాస్తః -

ఏవం పరిణామ వాదోపి నోపపద్యతే - కింలక్షణః పరిణామః - నను పదార్థస్య కస్యాపి పూర్వావస్థా ప్రచ్యుతి రుత్తరావస్థా ప్రాప్తిరేవ పరిణామః - ఘటస్యకానామ పూర్వావస్థా - నను మృత్తికైవ - తస్యాః ఘటః కదా ప్రచ్యుతః - ఘటభావేపి సా మృత్తికా నప్రచ్యుతా - ప్రత్యుత అనువర్తత ఏవసా అవస్థా పూర్వోత్తర కాలయోర్ద్వయోరపి - సత్యేవం కథముచ్యతే ఘటః పరిణమతే మృత్తికావా ఘటరూపేణ పరిణమతే ఇతి - తస్మాత్ పరిణామ వాదోపి న ఘటతే - ఆరంభ స్తార్కికాణాం పరిణామ స్సాంఖ్యానాంచ అభిమతః - తౌ ద్వావపి శ్రూయమాణ రమణీయా వేవ - విచార్యమాణే ద్వావేతౌ ప్రతిష్ఠాం న అశ్నువాతే -

ఏవం సతి ఘట పటా దయః తేతే పదార్థా లోకే కథ ముపలభ్యంతే - భవ న్మతాను సారేణ న తే ఉత్పన్నా నాపి పరిణతా స్తత్త దాకారేణ -

యద్యేవం నకోపి పదార్థః ఉపలభ్యేత ఘటః పట ఇతిలోకే - తథాపి ఉపలభ్యంత ఏవ సర్వే పదార్థాః - కథ మేత దుపపద్యతే ఇతి పున శ్చేదనా - తస్యా స్సమాధానం ప్రదీయతే అద్వైతిభిః - నఘట పటాదయః కేపి సృష్టా వస్తుతః నాపి తద్రూపేణ పరిణతాః - నాయ మారంభః నాపి పరిణామః - పరం వివర్తోయ మితి వదామః - కోయం వివర్తో నామ - మృత్తికైవ ఘటరూపేణ తంత వ ఏవ కేవలాః పట రూపేణ అవ భాసంతే - న ఘటో నామ కోపి మృత్తికాయా అన్యః నాపి పటోనామ తంతుభ్యో విలక్షణః కోపి విద్యతే - ఇతి తేషాం సిద్ధాంతః - ఆపాతతః శ్రూయమాణోయం సిద్ధాంతః విస్మయ మావహతినః - కింతు విచార్యమాణ స్స ఏవ యథార్థ ఇతి అపగమ్యతే -

తథాహి - న ఘటే పటేవా మృత్తికాం తంతూ న్వా విహాయ అణుమాత్ర మపి తత్ర ద్రష్టుం శక్యతే - ఆమూలాగ్రం మృత్తికైవ దరీదృశ్యతే ఘటే - తంతవ ఏవ ఆతాన వితాన వంతః సముపలక్ష్యంతే పటే - న తద్వ్యతిరేకేణ కిమపి - వస్తుతః ఘటాదికార్య మితి యద్రూపీషి తన్మృదాది కారణమేవ తథా ప్రతీయతే - నాన్య త్కిమపి - అతః కార్యకారణయోః ద్వయో రనన్యత్వ మర్థా దద్వైత మేవ అవ శిష్యతే - ద్వైత మితి కేవల మాభాసఏవ -

ఏషన్యాయః ప్రకృతే సదాఖ్యాయాశ్శక్తే రపి విషయే యోజ్యతాం - నిర్వికల్పాసా శక్తిరేవ నామరూపాది వికల్పానాం సర్వేషా మపి కారణ మితి సిద్ధాంతః కృతః అస్మాభిః - న తస్యకోప్య ధునా అపవాదః శక్యతే

వక్తుం - యత స్తైవ కారణభూతా శక్తి స్సమస్తమపి కార్యప్రపంచ మభివ్యాప్య వర్తతే - తదాత్మనా అవభాసతే కేవలం - నసా బుద్ధి పూర్వమేతం సృజతి వికల్ప ప్రపంచం - నచ అపూర్వం తథా పరిణమతే వస్తుతః - సృజతి పరిణమత ఇతికేవల మాభాసఏవ న వాస్తవః - వాస్తవం తత్కారణం శక్తిరేవ - ఏతన్మనసి కృత్వైవ భాషితం భాష్యకారైః - కారణ స్యాత్మ భూతా శక్తిః శక్తేరాత్మ భూతం కార్యమితి సూత్ర ప్రాయేణ -

కారణ మితి చైతన్యం సదా నిర్వికల్పం - తత్తునిమిత్త కారణ మేవ సర్వస్య - నోపా దాన కారణం - యతో న కదాపి వికల్పం సహతే చైతన్యం - తదేవ జ్ఞానం తదేవ జ్ఞేయ మితి కథం సంగచ్ఛతే - అతో నిమిత్త మేవత త్సదా - తర్హి వికల్పః కస్యేతి అపేక్షాయాంతస్య యా శక్తి స్సదాఖ్యా తస్యాఏవ - సాచ వికల్పం భజత ఇతి ననిమిత్తం కింతూ పాదాన మేవ కారణం - తయోర్ద్వయో రపి యత్కార్యం త దిదం స్థావర జంగ మాత్మకం జగత్ - అస్య జగతః కార్యస్యో పాదానం సా శక్తి స్సవికల్పాపి పునర్నిర్వికల్పైవ - వికల్పానాం సర్వేషా మాభాస రూపత్వాత్ - ఆభాసోవస్తునో నభిద్యతే - వస్తువ ఏవ తథా ప్రతీయమా నత్వాత్ - యధా రజ్జురేవ సర్పరూపేణ భాసతే ఇతి సర్పో నవ్యతిరిచ్యతే రజ్జ్వాః కింతు వస్తుతో రజ్జురేవ సర్పః - అతః శక్తి కార్యమితి జగచ్ఛక్తిరేవ - శక్తిరపి స్వకారణస్య చైతన్యస్య ఆత్మ భూతైవ - నాన్యా - తస్మాత్ - యధా అగ్నే ర్జ్వాలా అగ్నిరేవ - ఏవం చిచ్ఛక్తి రేషా చిదేవ నాన్యా - ఏపంచ కిమత్ర

పర్యవసితం – చైతన్యం తస్యశక్తి స్తస్యాః కార్యమిదం విశ్వం త్రితయ మపి ఏకమేవ తత్త్వం య ఏవాత్మానామ – ఆత్మనోయ దనాత్మేవ ప్రతీయతే త దేవం విమృశ్యమాణం ఆత్మైవ సంవృత్తం – అయమేవ భగవత్పాదానా మభిప్రాయః –

ఏవం స్థితే కానామ సమస్యా జనన మరణాది లక్షణా – కస్యైషా సమస్యా కస్మాత్ భవేదితి సర్వోయం వ్యవహారః కేవలం మిథ్యాభూతః వాచారంభణ మాత్రత్వాత్ – భవత్వేవం మిథ్యైవ సర్వం సిద్ధాంత దృష్ట్యా – కింతు సిద్ధాం తోసౌ కి మస్మ దనుభవేన సంవదతే ఇతి ప్రశ్నః – కింతు అద్వైతీ నాను మన్యతే – సప్రశ్న స్యోత్తరం పునః ప్రశ్నే నైవ ప్రయచ్ఛతి – యదా సర్వం జీవ జగదీశ్వరాఖ్యం త్రయ మపి ఏకమేవ తత్త్వం సచ ఆత్మేతి వయం ప్రతిపాద యామః తదా కోసిత్వం ప్రష్టుం కమన్యం దృష్ట్వా ప్రష్టు మిచ్ఛసీతి పృచ్ఛతి సః – నన్వస్తి అన్యోయం వికల్ప ప్రపంచః – తమేవ దృష్ట్వాహం పృచ్ఛామీతి బ్రవీషి – బాఢం – స సర్వోపి ఆభాసః మిథ్యైవేతి మయా నిర్ణీతః – నిర్ణీతోపి నాసౌ ఆభాసః న దృశ్యతే – ఆభాస రూపేణాపి దృశ్యత ఏవ – సైవ మే సమస్యా –

అత్రోచ్యతే – కింపశ్యత స్తవ దృశ్యతే జగదిదం – కింవా దృశ్యతే జగదిత్యతస్త త్పశ్యసిత్వం – కిం పూర్వం కిం పరమితి విచారయ – విచార్యమాణే పరస్పర సాపేక్షోయం వ్యవహారః – కథం – యది నదృశ్యతే న పశ్యామ్యహం – యదిచ నపశ్యా మి న దృశ్యతే – యథా సర్పోయమితి

పశ్యతోమమ రజ్జు స్సర్ప్రో భవతి - రజ్జ్వాం సర్పరూపేణ దృశ్యమానాయా మేవాహం తాం సర్పరూపేణ పశ్యామి - యది రజ్జు స్సర్పరూపేణ నప్రతీయతే - రజ్జు మేవ పశ్యామ్యహం న సర్పం - యది సర్ప దృష్టి మనపహాయైవ పశ్యామి తదా సర్పరూపేణ ప్రతీయతే రజ్జుః నాన్యథా - ఏవం అన్యోన్య సాపేక్షా వేతౌ దృగ్దృశ్య పదార్థౌ - కిం బీజే సతి వృక్షః ఉత వృక్షేసతి బీజం - కస్యాపరాధః అనయోర్ద్వయోః - కథంవా పూర్వాపర నిర్ణయః - అసతి కార్యకారణ భావే వస్తుతో ద్వావపి మిథ్యైవ - నతయోః కిమపి సత్యం - తర్హికింత ద్యత్సత్వం - దృష్టాంతే పృథివ్యేవ - నసా బీజం నాపి వృక్షః - న తయోర ధీనావర్తతే - యతస్తౌ వినాపి స్వరూపేణ సిద్ధైవ సాపృథివీ - తావేవ ప్రత్యుత బీజ వృక్షౌ తామాశ్రిత్యైవ పృథివీం ప్రతి తిష్ఠతః -

ఏవమిహాపి న శక్తే రాభాసస్య అయమపరాధః నాపి తద్ద్రష్టుః పురుషస్య మమ - అపితు ద్వయోరపి పరస్పరా పేక్షత్వా న్మిథ్యాత్వమేవ - నకించి ద్వాస్తవం - న ఆభాసః న అహం - ప్రత్యుత ఉభయోరపి పృథివీవ యదాలంబన భూత మాత్మ చైతన్యం తదేవ పరమార్థ సత్యం - శక్తి మత స్తస్యాత్మనః ఆభాసౌ ద్వావప్యేతౌ జగజ్జీవౌ - యథా జగదేతత్తథా వయ మప్యాభాసా మిథ్యా భూతా ఏవ - మిథ్యా భూతా వయం మిథ్యాభూత మేత ద్విశ్వం పశ్యామః - తేన నిత్యం వ్యవహరామః సత్య మితి మన్వానాః - ఏవం వ్యవహారంతోపి న వయం సత్యం నచ జగదేత త్సత్యం -

యుక్త్యా సర్వమిదం సమర్థిత మపి న తృప్తిం జనయతి నః - యద్య ప్యాభా సోయం ప్రపంచః యద్యపి ఆభాస ఏవాయం జీవః జనన

మరణ సమస్యా తావన్నా భాసః - ప్రత్యక్షమను భూయతే హిసా - ఏవ మను భూయమానైవ నాస్తి నానుభూయతే ఇతి యది వదామస్త్తేకేవల మాత్మ వంచనైవ - అపిచ మూర్ఛా మరణాది క్లేశం ప్రత్యక్ష ముపలభమాన ఏవ కేవల మయ మాభాసః న వాస్తవ ఇతి నకోపి వక్తుం శక్నోతి - నైతావదేవ - ఆభాసస్య ఆస్పదం వాస్తవ మితి బ్రవీషి - తద్వాస్తవస్య స్పర్శోస్మాకం యావన్న భవతి తావదయ మనుభవః న నిరాకర్తుం శక్యతే - అనువర్తత ఏవాసౌ - క్వాస్తిత ద్వాస్తవం - కథం తస్య ఉపలంభః -

నను యస్త్వం పృచ్ఛసి మాం తద్వాస్తవం కింక్వా స్తీతి - త్వమేవ స ఆత్మా వాస్తవః - బాఢం - అహమేవేతి వాచా మహ్యా మభయం ప్రయచ్ఛతి భవాన్ - కింతు వాఙ్మాత్రమేవ తత్ - నఖ ల్వేవం సంవేద యామి తమాత్మానం యం త్వం వర్ణయసి - యది సంవేదయామి నమే జనన మరణాది చింతా భవేత్ - కింతు భవత్యేవ అపరిహార్యతయా సర్వేషాం నః - ఆభాసో యది కథం వాస్తవ మేవ మరణ మాపద్యతే - ఆపన్న మపి పునర్జీవితమేవ సంపద్యేత - యథా స్వప్నే పయం మృతా అపి జాగ్రతి పునరమృతా ఏవ నజాతు తదైవ మృతా ఏవ భవేను - ఏవం ఆభాసతః యది మరణాది దుఃఖమనుభూయతే న తత్సర్వకాల మను వర్తేత దుఃఖం - అవాస్తవత్వాత్ - పున స్సర్వేవయం జీవేమైవ వస్తుతః - పరం నైవం కదాపి కథమపి సంభవతి- సకృన్మృతా మృతా ఏవ జీవాః - న పునర్జీవన్నివ కోపి ఉపలభ్యతే - తథైవ అస్మ త్పితృపితా మహాదయః బహుకాలా త్పూర్వం సంస్థితా అద్యాపి సంస్థితా ఏవ - నతే కదాపి

ప్రత్యాగతాః న పునర్దృష్టి పథమాగతాః అస్మాకం - ఏవం సర్వోయం ఆభాస ఇతి అద్వైతినాం సిద్ధాంతోయం కథం నామ ప్రత్యేతవ్యః తాదృశే అనుభవే అసతీతి ప్రశ్నః -

ఉచ్యతే - యావ దిదం శరీర మేవాహం అయమేవ మమ ఆత్మా నా న్యోస్మి తద్విలక్షణః ఇతి తవానుభవః తావ దయం ప్రశ్నో నుషజ్యత ఏవ - న తస్య సమాధానం కదాపితే స్ఫురతి - అద్వైతాచార్యై శ్మతథా ఉపదిశ్యమాన మపి నతే విశ్వాస ముత్పాదయతి - ప్రత్యుత సర్వ మపితై రుచ్యమానం మృషాభూత మివ ప్రతిభాతి - వస్తుతః సత్యమపి - నన్వహ మాభాస ఇతి నిర్ణీతోస్మి భవతా కథ మపరాధీ స్యామితి బ్రవీషిత్వం - ఆభాస స్యాపితవ సకాశే వాస్తవ మస్త్యేవ తదధిష్ఠాన మనువర్తమానమితి న విస్మర ద్వావపి సమానాధికరణౌ వస్త్వా భాసౌ - న కదాపి పృథగ్భూతా విత్యవేహి - యథా సువర్ణాలంకారౌ - యావ దలంకారః కటక కుండలాది రాభాసః తావత్తేన అవినాభావేన వర్తతే తదధిష్ఠానం సువర్ణం - న తత్పరిత్యజ్య క్వాపి పలాయితం -

ఏవం సతి న భేతన్య మస్మాభిః - కథ మాభాస రూపోహం జనన మరణాది సమస్యాయా నిర్ముక్తో భవేయమితి - అధిష్ఠాన దృష్టిం విహాయ కేవల మాభాస దృష్ట్యైవ యావద్భవసి తావ త్సమస్యైవ తేన పరిష్కారః - ఆభాసః తవాయం దేహ ఏవ - తమే వాభిమన్యమానః తేన తాదాత్మ్యం గతోసి - న తస్యయ దధిష్ఠానం సత్తా మాత్రలక్షణం తత్కటాక్షేణాపి వీక్షసే

కదాపి - తత్రైవవర్తమానం - **అతః కాలాంతరే తేన** వినశ్యతా దేహేన త్వమపి వినంక్ష్యసి - యది **పునః తద్వి** పర్యయేణ **సత్తామేవ** అభిమన్య మానః తయైవ తాదాత్మ్యం భజసే సా నిరాకారత్వా త్సర్వగతత్వాన్న వినశ్యతీతి త్వమపి తద్వైవ నిరాకారో నిర్వికల్ప స్సర్వగతో భూత్వా న వినంక్ష్యసి - ప్రత్యుత తద్వత్సదా అమృత ఏవ భవిష్యసి న కదాపి మరిష్యసి - న తదా తే సమస్యా కాపి -

భవతు - జగ జ్జీవౌ ద్వావపి ఆభాసావేవ - తయో స్వంవ్యవహారోపి ఆభాస ఏవ నవాస్తవ ఇతి సిద్ధాంతోఽ ద్వైతినాం - తత్కథ మహమేవా పరాధీ నిర్ణీయతే - అపరాధి నౌచేత్ ద్వావ ప్యావా మపరాధినా వేవ - సత్యేవం మమైవేయం సమస్యా కథంన జగతః - అధిష్ఠాన ముభయోరపి జీవజగతో రేక మేవాత్మ తత్త్వం - తత్ర అధిష్ఠాన దృష్టి ర్మయైవ కుతోభ్యసనీయా - జగదిదం కుతో నాభ్యస్యేదితి పునరాశంకా - సా సమాధీయతే శ్రూయతాం -

జగదేత దచేతనం - అచేతనాయా శ్శక్తే ర్వ్యక్త రూపమేతత్ - ఆత్మ చైతన్యేన నిత్య మాశ్లిష్టైవ సాశక్తిః తస్యాః వ్యక్తస్వ రూపమేత జ్జగదపి స్థావర జంగమాత్మకం తథైవ చైతన్యేన వ్యాప్తమేవేతి సత్యం - తథాపి తచ్చైతన్యం తత్ర అత్యంతం నిగూఢం సత్ న విభావ్యతే - యద్విభావ్యతే తత్తస్యబాహ్య ముపాధిరూపమేవ - సర్వవ్యాపి ఆత్మ చైతన్యం తత్రాపి విద్యమాన మేవేతిన సంశయః - తథాపి నామరూపాది ఉపాధి ప్రాబల్యాత్తత్ ప్రచ్ఛాదితం న

లేశతోపి ఉపలభ్యతే - అత ఏవతస్య జగతః న సమస్యా న పరిహార ప్రయత్నః అచేతనత్వాత్ - యః పునస్త్వం జీవః సత్వం ఆభాసోపి చేతన ఏవ న జాతు అచేతనః - శరీరేణ తాదాత్మ్యం గతస్యాపి తవ యావత్తావ చ్చైతన్యమస్త్యేవ స విలుప్తం సర్వాత్మనా - యస్మా దహ మస్మీతి సంవేదనా తవేదానీ మపి స్పష్టం విభావ్యతే - న అన్యేన కేనతచి త్త్వయైవ - అచేతనం శరీర మహమితి మన్యమా నస్యాపి తదేతత్ తవ న విలుప్యతే చైతన్యం - ఏవం చైతన్యస్య అనపాయా దేవ తవ మరణాది సమస్యా ప్రతీయతే - యదా సమస్యా తదా తన్నివారణాయ ప్రయత్నోపి తవైవ అవశ్య కర్తవ్యః భవతి - న ఆభాసస్యాపి ప్రపంచస్య తత్ర చైతన్యాంశస్య అవిభావితత్వా దితి వేదితవ్యం -

ఏతావతా ఆభాసస్య తుల్యత్వేపి ద్వయో శ్చేత నత్వాద్ధేతో స్తవైవాస్తి జీవస్య సమస్యా - యతస్సమస్యా తత స్తస్యాః పరిహార ప్రయత్నోపి తవైవ కార్య ఇతి అద్వైత దార్శనికా ఆచక్షతే - సమస్యా మనుభవంతో వయం సా నాస్తీతి నశక్ను మోవక్తుం - నాపితాం పరిహర్తుం కుతోయత్నః కర్తవ్య ఇతి వా ఉపేక్షితుం - తథాసతి అచేతనస్య జడ ప్రపంచస్య చైతన్యే సత్యపి తస్యకేవల వాసనా రూపత్వాత్ పశుపక్ష్యాదే రస్మాకంచ వివేక జ్ఞాన వతాం మనుష్యాణాం న లేశతోపి భేదః - ప్రత్యుత వయమపి విచార శీలా మానవా మృత్తికా పాషాణ పశుపక్షి ప్రాయా ఏవేతి అధ్యవసితవ్యం భవిష్యతి -

తస్మాన్మానవా నామేవ కర్తవ్యోయం ప్రయత్నః విచారవతాం - అపిచ మానవా అప్యేతే న సర్వేవిచార శీలాః - బహవ స్తేషాం బాహుళ్యేన నృశంస

స్వభావాః సింహ వ్యాఘ్రాది భ్యోపి నికృష్టా అత్యంత క్రూరాః భవంతి తదైవ జీవిత మతివాహయంతి – అన్యేకేచి త్కింకర్తవ్యతా మూఢా అలస స్వభావాః స్తబ్ధ చిత్తాః ప్రాయశ స్తమో మయమేవ జీవితం నయంతి – తయో రేతయోః ప్రధమే అతిమందాధికారిణః – ద్వితియేతు మందాధికారిణో మంతవ్యాః – న తే సమస్యామేవ వేదయితుం సమర్థాః – సమస్యామేవ యదా న జానంతి తత్పరిహార చింతైవ నాస్తి తేషాం – అతస్తే మాన వోపాధి ప్రవిష్టాః పశుమృగా ఏవేతి ఉపేక్షణీయాః –

ఏవం శతేనవతి ర్మానవా మానవజాతే రప కృష్టా ఇతి కేవలం విరళ విరళా ఏవభవంతి అధికారిణః ప్రకృత విషయే – తేపి సకృ దుపదేశ మాత్రేణ యది గ్రహీతుం శక్తా ఉత్తమాధికారిణః స్యుః – అసకృ దుచ్యమానా యది గ్రహీతుం ప్రభవేయుః మధ్యమాధికారిణో భవేయుః – ఏవమేతౌ ద్వా వేవ అధికారిణౌ సమస్యా కీ దృశీతి జ్ఞాతుం జ్ఞాత్వా సాకథం పరిహర్త వ్యేతి యత్న మాస్థాతు మితి అవగంతవ్యం – మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిదితి యతతామపి సిద్ధానాంకశ్చిదితి భగవద్గీతా స్వపి ఏతదభిప్రాయేణైవ అభివర్ణితం – ఏవం న సర్వే మానవా అత్ర అధికారిణ ఇతి వక్తుం శక్యతే – తేషు సర్వేషు యేకేచి త్సత్త్వశుద్ధి సంపన్నాః సమ్యగ్విచార శీలాః పురుషా స్తఏవ శాస్త్రోక్త మర్థం గ్రహీతుం తదను సారేణ పురుషార్థంచ సాధయితుం క్షమంతే –

II

కర్తవ్యాధికారః

పురుషార్థః అవశ్యం సాధయితవ్య ఇత్యుక్తం - పురుషశ్చాత్ర మనుష్య జన్మా న పుమానేవ కేవలః - అతః స్త్రీ పురుషయో ర్ద్వయోరపి కర్తవ్యం పురుషార్థ సాధనం - అధికార సంపత్తే రుభయోరపి సాధారణత్వాత్ - కోయ మధికారోనామ - సామర్థ్యం అర్థిత్వమితి ఏతయో ర్ద్వయో ర్యోగ్యతా యత్ స ఏవాధికారః ఉచ్యతే - తత్ర సామర్థ్యం మానవ శరీర నిర్మాణం తన్న సర్గత ఏవ సిద్ధ ముభయోః స్త్రీ పురుషయోః - అతో న తత్ర విశేషః - విశేషస్తు అర్థిత్వ విషయ ఏవ - అర్థిత్వ మితి జిజ్ఞాసా యద్వా విచారణా అభిధీయతే - కానామ జీవిత సమస్యా - కింత స్యాః నిదానం - కోవా తస్య ప్రతీకారః - సచ కథం కర్తవ్యం ఇత్యేవం లక్షణా - సామర్థ్యం మందాతి ఘందానా మపి మనుష్యాణా మస్త్యేవ - ప్రయత్న ఘంతరేణైవ తత్సిద్ధం జన్మనః ప్రభృతి పర మర్థిత్వమేవతయోః మృగ్యం - అతస్తౌ ద్వావపి దూరతః పరాస్తౌ - పారిశేష్యాత్ యా వుత్తమ మధ్యమా వధికారిణౌ తయో

రేవ సామర్థ్యేన సార్థం జిజ్ఞాసాపి ఉపలభ్యతే ఇతితాభ్యా మేవ కర్తవ్యః ప్రయత్నః – సమస్యాం గ్రహీతుం ప్రతి విధాతుంచ తావేవ సర్వథా నిపుణా వితి –

అత ఏవ అథాతో బ్రహ్మ జిజ్ఞాసేతి బ్రహ్మ సూత్రాణ్యేవారబ్ధాని – సైవ ఫలదాయినీ జిజ్ఞాసా – ఫలపర్యంతం జ్ఞానం సన్వాచ్యాయా ఇచ్ఛాయా అర్థ ఇతి భాష్యకారైరపి వ్యాఖ్యాతం – విచారణైవ జిజ్ఞాసేత్యుక్త మథస్తాత్ వస్తుతః సైవ సాధన ప్రక్రియా నాన్యాకాచిత్ – కర్మోపాసనా యోగ మంత్ర తంత్రాది లక్షణా – కుతః – యతః ఆత్మైవాస్తి సర్వత్ర ప్రసృమరః నాన్యత్తద్విలక్షణం కిమపి – యద్యపి అనాత్మేతి పరిగణ్యతే తత్కేవల మాత్మనో విభూతిరథవా విస్తార ఏవ – తచ్చ ఆత్మ స్వరూపం పరినిష్పన్నం సిద్ధ మేవ సర్వదా న పునః అపూర్వం సాధయితవ్యం – తథాపి అవిద్యా వశాదస్మాభి స్తదస్మత్స్వరూప మపి విస్మృత మితి పునః తదేవ స్మర్తవ్యం కేవలం – యేన తదీయ మజ్ఞానం వినశ్య ఝుడితి తదాత్మ స్వరూపేణ సంవేద్యతే – ఇదం మనసి కృత్వైవ భాష్యకారేణ అభిహితం – వాక్యార్థ విచారణా ధ్యవసాన నిర్వృత్తా హి బ్రహ్మావ గతిరితి – అతఏవ విచారణైవ సాధనం నాన్యత్కిమ పీతి అధ్యవ సితమ్ –

భవతు – సా విచారణా కథం కర్తవ్యేతి ప్రశ్నః – ఉచ్యతే – ఆదావత్రేదం రహస్య మవధార్యతాం – అద్వైతే సర్వంమానసమేవ – న బహిః క్వాపి – మనస్యేవ సమస్యాజాయతే – మనసైవ తత్ప్రతీకార శ్చింత్యతే –

తదర్థం విచారణాపి మనస్యేవ – తత్ఫల మపి అంతే మనస్యేవా నుభూయేత – విస్మృతి ర్మానసీ స్మృతిరపి మానసీ – విచారణామానసీ ఫలానుభవోపి మానస ఏవ – ఏవం మన ఏక మపహాయ నాన్యత్ర క్వాపి సంభావ్యతే సాధన ప్రక్రియా – ఏతేషు చతుర్ష్వేవ కృత్స్నాపి సా పరిసమాప్యతే – తస్మాదేతే చత్వారో ప్యంశా అధునా విస్తరేణ ప్రతిపాదయితు మారభ్యతే – అధ్యాయో ప్యనేనైవ పర్యవ సితో భవతి –

తత్రాదౌ విస్మృతిః కీ దృశీసా కథ ముత్పన్నేతి పరీక్ష్యతే – విస్మృతి రత్ర ఆత్మ విస్మృతి రేవ నాన్యా – యతః ఆత్మైవాస్తి నాన్యత్కిమపీత్య వోచామ – అహమితి సంవేదన మాత్మనః స్వరూపం – తదిదానీ మస్మాకం సర్వేషాం స్వత ఏవ సిద్ధం – త థాహి – సర్వేవయ మహ మితి సంవేదయామ ఏవ – న కశ్చిన్నాహ మస్మీతి సంజానాతి – ఏవం సతి కథ మేషా విస్మృతి ర్జాతా – విస్మృతి ర్నామ అసంవేదన మాత్మనః – సంవేదయామ ఏవ వయ మాత్మానం – న తున సంవేదయామః – ఇతి చేదుచ్యతే –

సంవేదనా అస్త్యేవ తవ – నసా నాస్తీతి వదామః – కింతు సా శరీర మాత్ర పరిచ్ఛిన్నాతే – శరీరస్య అంతరేవ వర్తతే అహమితి స్మృతి స్తవ – న శరీరా ద్బహిః – నఖలు కశ్చిత్ శరీరా ద్బహిరపి అహ మస్మీతి ప్రతిపద్యతే – బహిశ్శరీరా దిదం గృహ మిదం కళత్ర మిదం క్షేత్ర మిదం విత్తమితి ఇదంతయా నిర్దిశతి సర్వమేతత్ – నత్వహంతయా కదాపి – అహమితి స్వశరీరాంత రేవ ప్రతిపద్యతే – అత ఏవ శరీర మాత్ర పరిచ్ఛిన్నో జాతస్త

వాత్మా - నైతావ దేవ - న కేవలం శరీరైక దేశ సమ్మితః - అపితు శరీర మేవ కరచరణాత్మక మిదమేవ స్వమాత్మానం మన్యతే సర్వోపి - శరీరేణైకతాంగతా ఏవ సర్వేవయం త దేవాహ మితి వ్యవహరామః - నశరీర మేతద్విహాయ కేవల చిద్రూప మేవాహ మితి ప్రతిపద్యామహే జాతు -

ఏవం ద్వావప్యేతౌ దోషౌ ప్రతిబంధకౌ సంవృత్తౌ అభివ్యాప్తే రాత్మ చైతన్యస్య - వస్తుతః అస్మచ్చైతన్యస్య నిరాకారత్వా ద్వ్యాపకత్వం స్యాదేవ సిద్ధాంత రీత్యా - యద్యపి సిద్ధాంతో య మద్వైతినాం సిద్ధాంత దృష్ట్యా వాస్తవోపి ఏతద్దోషద్వయం ప్రతిబంధకం ఇవ తస్య సంవర్తతే - కిం త ద్దోషద్వయమితి పునర్నిర్దిశ్యతే - ఏకస్తావ దస్య శరీరస్యాంత రేవ అహమితి స్ఫూర్తిః - అన్యస్తు శరీరమేవా హమితి తేనైకత్వోపగమః - ద్వయ మప్యేత దస్మాక మిదానీ మనుభవ సిద్ధమేవ - అనేన సర్వ వ్యాపకత్వం ప్రతిబధ్యతే ఆత్మనః యతో వయం శరీరేణ ఏకతాం గతా స్తతోబహిర్భవితు మశక్తాః - యదాబహిరాగంతు మశక్తాః కథ మివ సర్వత్ర వ్యాప్తుం ప్రభవేమ - ఏవ మద్వైత సిద్ధాంతః అస్మదను భవేనన సంగచ్ఛత ఇతి కథం తేన ప్రతిపాదిత మాత్మన స్సర్వవ్యాపకత్వం ప్రత్యేతవ్యం -

అస్య ప్రశ్నస్య సమాధానం దుష్కరమపి యథా కథంచి త్కర్తుం ప్రయతతే శాస్త్రం - తత్కథమితి చే దుచ్యతే - శరీరమే వాహ మిత్యేవ మాకారా వృత్తిర్బహు కాలీనా వాసనా మాపద్యత - వృత్తి రేవదృఢీ భూతా వాసనేతి భణ్యతే - సాచ తథా భవితుం దీర్ఘా ద్దీర్ఘతరః కాలః అవశ్యం

భావీ - సచ వర్తమాన ఏవ జన్మని పర్యవ సితుం న శక్యతే - అతః అస్మాత్ ప్రకృతా జ్జన్మనః ప్రాగేవ బహూ ని జన్మాని అభవ న్నితి అవశ్య మభ్యుపగంతవ్యం - తథా సతి జన్మని జన్మని తత స్తత స్సా వృత్తి ర్ద్రఢిమానం భజమానా ఇదానీం సైవ వాసనా రూప మాపద్యతే - యేన శరీరా దస్మా న్నిర్గంతు మపి అసంభవ ఇవ సంవృత్తః సర్వేషాం నః - ప్రకృతేపి జన్మని తత్ప్రతి విధాన మవిచార్య యద్వ్యదా సీనా భవామః యావదాయుః శరీరపాతే సతి పున శ్శరీరాంతర మా పత్స్యామహే - ఏవ మేషా పూర్వోత్తర జన్మ పరంపరా అవశ్యం భావినీ న తతో ముచ్యా మహేకదాపి - యావదియం శరీరాత్మాభిమాన బుద్ధి రను వర్తతే - న సమస్యాయాః పరిహారో మనసాపి చింత యితుం శక్యతే - ఇతి ధర్మాశాస్త్ర జ్ఞానాం వచనం -

పరం త్విద మపితేషాం వచనం న ప్రత్యేతవ్యం - కుతః - కింధర్మా ధర్మాది కృత్వా జన్మలభామహే - కింవా జన్మని లబ్ధే ధర్మాధర్మాది కర్మ కుర్మహే - కిం పూర్వం కి మపరం తయోరితి బ్రహ్మణాపి న శక్యతే నిర్ణేతుం - ఉభయో స్తయో రన్యోన్య సాపేక్ష త్వాద్బీ జాంకురవత్ - సాపేక్షయోః కదాపిన సత్యత్వం - కింతు మిథ్యాత్వమేవ - సత్యంతు నిరపేక్షం వస్తు - తద్బీజాంకుర దృష్టాంతే యథా పృథివీ అత్రాపి ఆత్మ చైతన్యం సత్యం వస్తు సర్వదా - అతః ధర్మాచార్యాణాం సమాధాన మత్ర విషయే అసమాధాన మేవేతి పర్యవస్యతి -

తర్హి కిమన్య త్సమాధాన మస్య ప్రశ్నస్య - గత్యంతరా భావా దస్మద విద్యా యద్వా అజ్ఞాన మేవ కారణం నాన్యదితి వక్తవ్యం - తథైవ బ్రువతే

వేదాంతినః - కిమిద మజ్ఞానం నామ - కిం జ్ఞానస్యా భావః - జ్ఞానస్యా భావ ఇతి కదాపి న సంభవతి - యద్య భావః కథమిదానీ మహ మితి స్వమాత్మానం జానీయాం - కథం వా ఇదం మేశరీర మిదం మే గృహమిదం మే కళత్ర మితి సర్వ మన్యన్మమేతి ప్రతిపద్యేయ - ప్రత్యక్ష సిద్ధమేత దహమితి మమేతి జానతో మమ జ్ఞాన మస్తీతి - ఏవం సతి అజ్ఞాన మితి కిముద్దిష్ట మద్వైతిభిః - ఉచ్యతే - అజ్ఞానం న జ్ఞాన స్యాభావః - కింతు యాదృ గస్మాభి రభి ప్రేతం తా దృగ్ జ్ఞానం తవ నాస్తీతి తే వదంతి - తవేదానీం యదస్తి జ్ఞానం తద్విశేష జ్ఞానమేవ న సామాన్య జ్ఞానం - విశేష జ్ఞానం తు వృత్తి జ్ఞానం శరీర మేవాహ మిత్యాకారకం - తతోన్య దస్తి జ్ఞానం యత్సామాన్య మథవా అధిష్ఠాన జ్ఞాన మభిధీయతే - తయోర్యద్విశేష రూపం త దేవాస్తి తవ మమచే దానీం జ్ఞానం - నసామాన్యం తద్విలక్షణం - ద్వయోరేతయో ర్యద్విశేషరూపం జ్ఞానం త జ్జనన మరణాది సమస్యా కారణం - దేహాత్మ భావా దన తిక్రమణాత్ - అథ తద్విపర్యయేణ యత్సామాన్య లక్షణం జ్ఞానం తద్దేహా తిరేకేణ బహిరంత స్సర్వత్ర వ్యాపకత్వాత్ న సమస్యా ప్రత్యుత సమస్యాయాః పరిహారాయ కల్పతే - ఇతి వివేకః -

భవతు నామ - జ్ఞానమితి నిరాకారం నిర్వికల్పం ఏకరూపమే వేతి ప్రతిపాదిత మితః పూర్వం - తత్ర సామాన్యం విశేష ఇతి విభాగః కథ మాగతః - తథా సతి జ్ఞానం సాకార **మిత్యాపద్యేత** - సవికల్ప మిత్యపి -

తచ్చ అనిష్ట మద్వైతినః – అపిచ అహమితి జ్ఞాన మిదానీ మస్త్యేవనః – తచ్చ జ్ఞాన మేకరూపమేవ నిర్విభాగమితి మమ తవచ సామాన్య రూపమేవ జ్ఞానం సిద్ధం – నపున రపూర్వం సాధయితవ్యం – ఏవం సతి తస్య జ్ఞానస్య సర్వగతస్య దేహమాత్ర నియంత్రణా నస్యాత్ – అసతిచ దేహ నియంత్రణే తన్ని మిత్తామరణ సమస్యాపి నస్యాదేవ – తథా ప్యను భవామః సర్వేవయం తాం సమస్యా మనివార్యతయా – కస్మా దేవ మను భవామః – కుతోవా శరీరా దస్మాద్బహి రాగత్య ఆకాశవ త్సర్వత్ర వ్యాప్నువామః ఇత్యాశంకా –

ఏవమాశం క్యేత యది కోపి నైతస్యాః కిపి సమాధానం దాతుం శక్నుయాత్ – సిద్ధాంతో యావ త్పునః పునరావర్త్యతే తావ దస్మదనుభవస్య న తత్సమాధానం భవతి – పరోక్ష స్సిద్ధాంతః అపరోక్ష స్త్వనుభవః – అపరోక్షా మభవస్య అపరోక్షేణైవ మార్గేణ సమాధానం దాతవ్యం – తత్కథం ప్రదీయతే అద్వైతిభిః – తఏవం ప్రయచ్ఛంతి సమాధానం – శరీర మితి శరీరా ద్బహిర్బహో రామాదయః పదార్థా ఇతి ఏత త్సమస్తం ప్రత్యక్ష సిద్ధం ఇతి బ్రూషేత్వం – కథమేతత్ప్ర త్యక్షం తవ – నను చక్షురాది భిరింద్రియై రుపలభ్యమానత్వా దేవ ఏవం బ్రవీషిత్వం – కింతే చక్షురాదీన్యేవ ప్రమాణాని అర్థోపలబ్ధయే – కింమనో నాస్తితే అంతరింద్రియం – న తత్కిం తవ ప్రమాణం – యదీమాని బహిరింద్రియాణి చక్షురాదీని త దంతరింద్రియం మనః – తదపి శరీరాదీనాం సర్వేషా మప్యర్థానాం ఉపలబ్ధి సాధన

మేవ - తస్యాప్యస్తి ఉపలబ్ధిః పదార్థానాం - అపిచ చక్షురాదీని యదా వ్యాప్రియంతే తదాపి మన ఏవ వ్యాప్రియతే వస్తుతః - తస్య కేవలం ద్వారభూతాన్యే తాని చక్షురా దీని - యది మనో న వ్యాప్రియతే తైస్సహ తాని వ్యాపృతా న్యపి అకించిత్కరాణ్యేవ - న చక్షుః పశ్యతి స్వతః న కర్ణః శృణోతి - న జిహ్వాపి స్వతో రసయతి -

తస్మా త్ర్ప త్యక్ష మింద్రాయాణా మితి యద్ర్బ వీషి - తేషా మధిష్ఠానం మనః కథ ముపేక్ష సేత్వం - నైతావ దేవ - బాహ్యేంద్రియాణాం స్థూల మేవ పదార్థజాతం ప్రత్యక్షం - మనసస్తు తత్తత్పదార్థ సంబంధినః సూక్ష్మా అపిభావాః ప్రత్యక్షీ భవంతి - గృహం యదితే చక్షుషా ఉపలభ్యతే తదాకారా వృత్తిరపి మనసి ప్రత్యక్షమే వో పలభ్యతే - కించ తతోపి సూక్ష్మ తరాః సుఖదుఃఖా దయోభావా మనసైవోపలభ్యంతే - నతే చక్షుషా నాపి శ్రోత్రేణ గ్రహీతుం శక్యంతే - తత్ర అకించిత్కరాణ్యేవ బాహ్యేంద్రియాణి చక్షురాదీని - అంతరింద్రియస్య మనస ఏవ తత్ర ప్రవృత్తిః -

అత్రేదం రహస్య మస్మాభి స్సర్వై ర్న సంవేద్యతే - తత్కిమితిచే దభిధీయతే చక్షురాదిభి ర్యద్యత్ప్రత్యక్ష మనుభూయతే ఇతి ప్రత్యేషిత్వం తత్సర్వమపి వస్తుజాతం అనుభవస్య సామగ్రీ ఏవకేవలం న అనుభవ ఏవ సాక్షాత్ - తథాహి - భోజన పాత్రే అన్నం పరివేష్యతే - అన్నేన సార్థం శాక సూప వ్యంజనాది కమపి పరివేష్యతే - తదేత త్పురతో దృశ్యతే ప్రత్యక్షమేవ మయా త్వయా చ - త త్పిండీ కృత్య తత్పిండం ముఖే

నిష్క్రియతే - తదపి ప్రత్యక్ష మేవనః - తద్యదా జఠర స్యాంతః ప్రవిశతి - రసభావ మాపద్యతే - తచ్చ రక్తమాపద్యతే - రక్తంచ సర్వతః ప్రసరతి - తేన శరీరస్య తవ శక్తిర్యదా సంపద్యతే - కింత త్సర్వంచ క్షుషా ద్రష్టుం తవ శక్యతే - నైవ - సాశక్తి ర్మనసైవ కేవలేన అనుభూయతే - నకేనాపి చక్షురా దినా ఇంద్రియేణ - సాకారాణి స్థూలాన్యేవ తైరింద్రియై ర్గృహ్యంతేన నిరాకారాణి అతి సూక్ష్మాణి భావ జాతాని - తానిచ సాకారాణి కేవల ముపకరణాన్యేవ అనుభవస్య - న అనుభవ ఏవ - అనుభవస్తు సర్వదా మానస ఏవ - నచాక్షుషః నాపితశ్రౌత్రః -

ఏవ మనుగమ్య మానే తతస్తతో నిరాకారం వ్యాపక మపి మనసా భావయితుం శక్యత ఏవ - భావనేతి సన్యూనతయా వీక్ష్యేత - యతో మనసా ప్రత్యక్ష మనుభూయతే - అయమాకాశ ఏవ నిదర్శన మస్మాకం - నాయమాకాశః గృహారామావది వత్ సాకారః స్థూలః పదార్థః - తథాపి మనసా గృహ్యత ఏవాయ మాకాశ ఇతి - ఏవ మాకాశాదపి సూక్ష్మతరః సర్వవ్యాపీ అస్తికశ్చిత్ భావః య స్సదితి సత్తేతి వ్యపదిశ్యతే - సాచన కేవలం నిరాకారా సర్వగతా అపితు నిర్వికల్పాపి - ఆకాశస్తు నిరాకారోపి న నిర్వికల్పః - పృథివ్యాదీ భ్యోవ్యావృత్తోసౌ - న పృథి వ్యాది రేవాకాశః - ఏష వ్యావృత్తి రేవ వికల్పో నామ - ససర్వేషాం భూత భౌతికానాం అపరిహార్యః - కింబహునా - సుఖదుఃఖాదీన్యపి సవికల్పాన్యేవ - యత స్సుఖం న దుఃఖం - దుఃఖం న సుఖం - ఏవ మాకాశో న పృథివీ - న పృథివీ ఆకాశ ఇతి సర్వమాంతరం ప్రత్యయ జాతం బాహ్యంచ విషయ జాతం వికల్పక్షేత్ర మేత న్నాతి వర్తతే -

పరంతు యేయం సత్తా పదార్థానాం న సా కదాపి సవికల్పా - యస్మా త్సర్వాణి తాని పదార్థ జాతానిశరీర మారభ్య ఆకాశ పర్యంతాని అస్తి అస్తీత్యేవ వ్యవహ్రియంతే - అస్తితాం వినా నకోపి అవస్థాతుం క్షమతే - స ప్రత్యయో భవతు విషయో వా భవతు - అస్తిత్వేన ఆక్రాంత మేవ సర్వం జగత్ - నచే న్నాస్తిత్వ మేవా పద్యతే - నాస్తిచేన్నైవోప లభ్యతే - యద్దైవం లక్షణా సత్తా సాసర్వ గతేతి న పృథగ్వక్తవ్యం - సేయం సత్తా పి ఆకాశన న్మనసా ప్రత్యక్ష ముపలబ్ధుం శక్యత ఏవ - నపరోక్ష మస్మాకం - యథాప్రతి వాదీ మన్యతే - తయా సాకం చైతన్యమపినః ప్రత్యక్ష మేవ సుఖాదివత్ - సుఖాదిక మనాత్మైవ సత్ యదా ప్రత్యక్ష మనుభూయతే ఏవం తదను భవితా ఆత్మా కథం నానుభూయేత సుఖాదిభ్యః ప్రాగేవ సిద్ధత్వాత్ - అన్యథా సుఖం దుఃఖమితి కస్య ప్రతీయేత కేనవాసం వేద్యేత -

అథవా ప్రమేయ భూతమిదం జగదేవ శరీరాది యదా ప్రత్యక్ష మిదానీ ముపలభ్యతే కథం నామ తస్య సర్వస్యాపి ప్రమాణ భూతమాత్మ స్వరూపం స్వరూపం సదస్మాకం శరీరైక దేశ నియంత్రణా మనుభవతీతి ప్రశ్నః - సచ విశేషరూప మాత్మాన మేవ ఆత్మానం మన్యమానస్య ఏవం ప్రతిభాతి - కింతు శారీరా దస్మా దాత్మనః సంకుచితా దన్యోస్తి ఆత్మానః సర్వగతః ఆకాశవత్ - తం చ సర్వేవయం విస్మృతాః - కథ మాత్మైవ సన్నాత్మనా విస్మృత ఇతి న ప్రష్టవ్యం - స్మృతిరస్త్యేవనః - కింతు తద తీత్య అన్య స్యాత్మనః సర్వవ్యాపకస్య అపరిచ్ఛిన్నస్య ఆత్మనః స్మృతి

రేవనాస్తి - సా చేదస్తి స ఏవాహమితి నిశ్చిన్వానస్య మే శరీరా దస్మా ద్విశేషరూపా దపక్రమితుం శక్యతే క్షణాత్ అనాయాసేన -

భవత్వేవం - యది ద్వా వాత్మానౌ స్యాతాం నః - చైతన్యమేవ నన్వాత్మానామ - తత్తు చైతన్యం నిరాకారం నిర్వికల్పంచ - తత్సదా ఏకరూపమేవ స్యాత్ - నకదా చిదపి ద్విధా భవితుం యుజ్యతే ఏకం పరిచ్ఛిన్న మన్యదపరిచ్ఛిన్నం పరిపూర్ణమితి - తథాసతి కథ మేవ ముచ్యతే - శారీరోయ మాత్మా పరిచ్ఛిన్న ఇతి - సత్యం అపరిచ్ఛిన్న ఏవాత్మా - సఏవ ఇదానీం శరీర సమ్మితత్వేన ప్రతీయతే - నైతావతా ద్వావాత్మానౌ ఇతి సంభావ్యేత - ఏక ఏవ ఆత్మా - యద్యపి పరిచ్ఛిన్న ఇవ ఇదానీ మస్మాక మనుభవసిద్ధః తథాపి పరిపూర్ణ మాత్మాన మంతరేణ పరిచ్ఛిన్నః న అనుభ వితుం శక్యేత - యద్యేకో జలబిందు శ్శరీరే పతితః సక మపి జలరాశిం వినా న పతత్యేవ - ఏషన్యాయః సార్వత్రికః - పరిమితం యద్యుపలభ్యతే తస్యైవ పరిపూర్ణం రూపమవశ్యం విద్యేతైవ -

అనేన న్యాయేన ఇహాపి ఆత్మానః సర్వవ్యాపక స్సర్వత్ర విద్యమాన ఇత్యవశ్య మభ్యుపగం తవ్య మస్మాభిః - సఏవ శరీరమాత్ర పరిచ్ఛిన్నః ఇదానీం సర్వై రుపలభ్యతే - నాన్యః కోపి ద్వితీయః - సచ ఆత్మాపి నః కథం విస్మృత ఇతి మహదాశ్చర్యం - వస్తుతోన విస్మర్తవ్యం - తథాపి విస్మృతః - అత్ర దృష్టాంతః స్వప్నా వస్థైవ నః - స్వప్నే అస్మత్స్వరూప మస్మదీయం గృహకళత్ర పుత్త్రాదికం సమస్త మపి విస్మృతా వయం -

యదాపునః ప్రతిబుద్ధాః తదా సర్వమప్య శేషతః స్మరామః - కథం తస్యాం దశాయాం విస్మృతిః కథం పునరస్యాం దశాయాం స్మృతిరితి త్వమేవ బ్రూహి -

అతోనాతి శంకితవ్యోయం వ్యవహారః - అపిచ జాగ్రత్యేవ ఏకస్య వస్తునో దర్శనకాలే వస్త్వంతరస్య స్మృతి ర్న భవతి తాత్కాలికీ - తత్కాలే లుప్తాపి పునర్వస్త్వం తరం పశ్యతా ముపతిష్ఠతేనః - తదానీం ప్రాక్తనస్య వస్తునః స్మృతి ర్దూరీ భవతి - ఏషోనుభవః ప్రతిక్షణం జాయత ఏవనః - తథాపి అనువర్తత ఏవ నసర్వాత్మనా విలుప్యతే స్మృతి రస్మాకం - ఇహతు యావజ్జీవం తస్య సర్వగతస్యాపి పరిపూర్ణస్య ఆత్మనః స్మృతిర్నైవోపలభ్యతే సర్వాత్మనా - సాకథమివ విలుప్తేతి ఆశంకసేత్వం -

అత్రోచ్యతే - పరిపూర్ణ ఆత్మా అస్మత్స్వరూప మపి విస్మృత్య తస్యస్థానే పరిచ్ఛిన్న మేవాత్మాన మస్మత్స్వరూప మితి తేనైవ తాదాత్మ్యం గతావయం - తస్యద్వయమేవ హేతుః - ఏకస్తావ త్తస్య పరిపూర్ణస్య స్వరూపస్య విషయే అనవధానం - అన్యస్తు తస్య సర్వగత స్యాపి నిర్విశేషత్వం - తత ఏవ తత్రస్థిత స్య చిరాయన వినోదః ప్రత్యుత నిర్వేదో జాయతే చిత్తస్య - యేన స్వరసతః పరావృత్తి మపేక్షతే బుద్ధిరను క్షణం - న ఏకదేశ నియంత్రణాం - అత ఏవ శరీర పరిచ్ఛిన్న ఆత్మైవ ఆత్మేతి తేనై కతాంగతా వయం - శరీరం తు సాకారం పరిణామిచ - తద్వైవైసావాత్మా - సాకారాణి పరిణమ మానాని చ గృహారామాదీని పుత్త్ర కళత్రా దీనిచ - ఉభయో స్సమాన

లక్షణత్వా న్న నిర్వేదో భవతి - ప్రత్యుత పరిణామ శీలత్వా ద్బుద్ధే ర్వినోదోపిస్యాత్ - ఏవం తైరేవ సదా సాంగత్య వశా త్తత్రైవమే విషయ ప్రపంచే ఆసక్తి రభినివేశశ్చ జాయమానః అస్మద్బుద్ధిం స్వకీయా మేవ దిశ మాకృష్య క్రమేణ పరిపూర్ణా దాత్మనః దూరాద్దూర మపహరతి - అత ఏవ తదవ ధాన మస్మాకం నాస్తి - తన్నిమిత్త ఏవాయం సంసార బంధో స్మాకం - య్యైవ దుర్నివారా సమస్యా సంవృత్తా -

ఏతావతా ప్రాగుదాహృతేషు చతుర్ష్వపి అంశేషు ప్రథమ ద్వితీయౌ ద్వావపి పరీక్ష్య కృతప్రతివచనౌ - విస్మృతిః కీదృశీ కథమేషా సముత్పన్నేతి - అథ తస్యాః ప్రతి విధానం కిమితి తృతీయోంశః పరీక్ష్యతే - విస్మృతి రేవ కారణం వస్తుతః యేన స్వరూపా త్సుదూర మపకృష్టా వయం - ఆత్మైవ సన్నాత్మానం కథం విస్మృత ఇతి మహ దాశ్చర్యం - న చాసౌ సర్వాత్మనా విస్మృతోపి - యతస్స ఏవ పునః శరీర మాత్ర సమ్మిత స్సంవేద్యతే - ఏవమాత్మ జ్ఞాన మస్త్యేవనః అద్యాపి - సిద్ధమేవతన్న సాధయితవ్య మపూర్వం - తర్హికిం నామ సాధనం - సదపి తద్ జ్ఞాన మసత్కల్పమేవ యతస్త దాత్మనః ఆభాస విషయం న త్వధిష్ఠాన విషయం - ఆభాసో యస్స సర్వోపి విశేష ఏవ న సామాన్యం - యదధిష్ఠానం తదేవ సామాన్యం నామ - సువర్ణ మాభరణానీవ సామాన్యమేత త్సర్వానపి విశేషాన్ వ్యాప్నోతి - తేన వర్జితా విశేషా న ప్రతిష్ఠాం లభంతే - సద్య శ్శూన్యతా ముపగచ్ఛంతి - సామాన్యంతు నతథా - తానంతరేణాపి స్వయ

మవతిష్ఠతే యధా సువర్ణం - తత్తద్విశేష రూపేణ తదేవ సామాన్యమవ భాసతే వస్తుతః -

అనేన న్యాయేన చైతన్య లక్షణ ఆత్మాసువర్ణవ త్సమస్త మపివిశేష ప్రపంచం అండపిండాత్మకం అభివ్యాప్యైవ అవ తిష్ఠతే నిరాకారత్వా న్నిర్వికల్పత్వాదపి ఆకాశవత్ - నిర్వికల్పత్వాదేవ న తత్ర పరిచ్ఛిన్నం పరిపూర్ణ మితి విభాగ ఏవ ఉపపద్యతే - అసతి విభాగే న జీవాత్మానాపి పరమాత్మేతి పరిగణయితుం యుజ్యతే జ్ఞానస్యైక రూపత్వాత్ - తర్హి జనన మరణాది సమస్యా కథ ముపలభ్యతే ఇతి అనుయోగః - జ్ఞానం యద్యపి నిరాకారం నిర్వికల్పంచ తస్య యా సత్తా సాపున స్సవికల్పాపి భవతి గుణాత్మకత్వాత్ ఇత్యుక్త మధస్తాత్ -

పరంతు తధా భవితుం శక్తాపి సా స్వతో న భ వతి యావ దిదం జ్ఞానం శరీరాది వికల్పమహమేవేతి తేన తాదాత్మ్యం నభజతే - యధాపురః స్థితాం రశనా మదృష్ట్వాతా మేవ తమసి సర్పదృష్ట్యా వీక్షమాణస్యైవ సా సర్పోభవతి నరశనామేవ పశ్యతః - ఏవమిహాపి శరీరాదే స్సత్తా మదృష్ట్వా సత్తా మేవ శరీరాది సంఘాతం మన్వాన స్యైవ ఆత్మా పరిపూర్ణోపి పరిచ్ఛిన్న శరీరరూపేణ ప్రతీయతే - వస్తుత స్సత్తా విశేష శ్శరీర మిదం - న సత్తా సామాన్యం - యత్సత్తా సామాన్యం తన్నిరాకార మాకాశవత్ - తదాత్మ చైతన్యేన ఏకీ భూతమేవ సర్వదా - తదేవ నః స్వరూపం పరమార్ధతః - అధిష్ఠానమితి తదేవోచ్యతే - తస్మిన్ వయ మన వహితాః - అనన హితా

భూత్వా శరీరమేవ పశ్యామః త ద్విశేషరూపం - యద్యేవం విశేషం సత్తా యాః పశ్యామః త త్కథం సామాన్య భూతం తదుపలభ్యేత యత స్సత్తారూపేణ శరీరస్యా దర్శనమేవ శరీర మాత్ర దర్శనం -

ఏతా వతా సమష్టి స్వరూపా దర్శనమేవ వ్యష్టి శరీర స్యాభిమాన స్సంవృత్తః యైవ విస్మృతి శబ్దేన ఉచ్యతే - విస్మృతిరాత్మనః - సర్వగతస్య తద్విపర్యయేణ శరీర మాత్ర పరిచ్ఛిన్న తయా స్మృతి రస్తినః సర్వేషా మాత్మ చైతన్యస్య - సత్యపి సా అసత్క ల్పైవ - సంసార బంధస్య అనప గమాత్ - యావద్యావత్త త్సమష్టి స్వరూపా దపకృష్టా బుద్ధి రస్మాకం తా వత్తావ చ్ఛరీరాది వ్యష్టి రూపమేవ ఆత్మానంమత్వా పరమాత్మానం సంతం జీవాత్మాన మివ దర్శయంతీ ప్రతారయతి సర్వానస్మాన్ -

అథకేయం బుద్ధిః కథ మాగతేతి నప్రష్టవ్యం - యస్మాద్బుద్ధిరితి న కాచి దస్తి వస్తుతః - య దస్తి తదస్మ చ్చైతన్యం - తస్య సత్తైవ కేవలా - నాన్యస్తృతీయః పదార్థః - ఏవం తర్హి కుతస్త్యేయం బుద్ధిః - సా ప్రాతీతికీ కేవలా నవాస్తవీత్యవేహి - సుధా హరిద్రయో స్సమ్మేళనాత్ యధా రక్తి మాతృతీయో వర్ణః ప్రతీయతే తథా చిత్సతో స్సంశ్లిష్టయో రుత్పన్నేయం బుద్ధిరితి తృతీయః పదార్థః - నచ యాధార్థ్యేన ఉత్పన్నా - కింతు ఉత్పన్నేవ అవభాసతే కేవలం - తయో ర్మూల భూతయో రదర్శనా దియందర్శన మార్గమాయాతా -

ఏవం బుద్ధ్యుపాధి తంత్ర ఏవాయం జీవ భావోస్మాకం న పరమార్థత ఏవ జీవాత్మానో వయం - యది బుద్ధి ర్నవికల్పయతి శరీరమితి ప్రాణమితి ఇంద్రియాణీతి సంఘాతోయ మనుపద మేవ సత్తా సామాన్యేన పరిణమ్య

తామేవ ఆత్మనస్సత్తాం పశ్యేమవయం న శరీర సంఘాతం – యేన సంసార సమస్యా అయత్నేన పరిహరిష్యతే – తస్మాద్బుద్ధిరేషా వికల్ప మార్గాన్నివర్త్య నిర్వికల్పా ఆపాద్యేత – తదేవైకం సాధన ముపదిశ్యతే న సాధనాంతరం కిమపి – తత్కథ మనుసర్తవ్య మితి విచార్యతే – సర్వమిదం శరీరాదికం కేవలం సదేవైత ద్రూపేణ సంహత మితి ద్రష్టవ్యం సదా – ఏవం పశ్యత స్సత్తాసా శరీరా ద్బహిరప్యస్తీతి తయా సహ అస్మచ్చైతన్యమపి శరీర సీమాన మతిక్రమ్య బహి ర్భ వితుంశక్నోతి – తదా న వయం శరీర ఏవ – శరీరా ద్బహి రప్యహమ స్మీతి సంవేదనా జాయతే –

యద్యైవం నాహం శరీరే కింతు శరీర మేవ మయి మమవిస్తారే వర్తతే – నకేవలం శరీరమేవ శరీరాద్బహిర్యః స్థావర జంగమాత్మకః ప్రపంచః స సర్వోపి మనుసత్తా యామేవ ఆకాశే మేఘశకలానీవ లక్ష్యంతే – యదా సర్వత్రాహమే వాస్మి తదా శరీరాది సంఘాతేన సహ సర్వమిదం జగన్మత్తో నాన్యత్ – నచ తత్స్వేన రూపేణ వాస్తవం – ప్రత్యుత మమ సత్తైవ తథా తథా భాసతే ఇతి మమైవ విభూతి స్సంపద్యతే యథా జలస్యైవ విభూతి స్తరంగ ఫేన బుద్బుదా దయః – తేన నతే కదాపి మమ విస్తారస్య ప్రతిబంధకాః – జనన మరణా ద్యవస్థా అపి అవస్థా భేదరహితస్య మమైవ విభూతి ర్భవతీతి సమస్యా అయత్నేనైవ పరిహృతా భవతి – యతస్సర్వత్రాహ మేవ ఆత్మా సన్నిహితః – శరీరా దయస్సర్వే మమ సజాతీయా ఏవ స్సుర్న కోపి విజాతీయః –

సర్వమిదం భాగధేయం మమ శరీరా దేతస్మాద్బహి ర్భూతస్యైవ భవతి నాన్యథా - బహిర్భావశ్చ సర్వత్ర మమసత్తామేవ పశ్యతః నాంతరీయకః - సత్తా మేవ పశ్యం పశ్యం బహిరా గంతుం శక్యత ఏవ - కింతు బహిరాగతస్య కింమమ స్వరూపం కోవా ప్రాణః కీదృగ్వా మమ మనః ఇతి ప్రశ్న ఉదేతి - ఉచ్యతే - సర్వతో దృశ్య మానోయ మాకాశ ఏవ మమ శరీరం - తతోపి వ్యాపినీ సత్తైవ మేప్రాణః - తదుభయం వ్యాప్నువానా ప్రజ్ఞైవ మనః - ప్రాణస్య ప్రాణః మనసో మన ఇతి యదుక్తం శాస్త్రేణ తదేవం సంగచ్ఛతే ఇతి వేదితవ్యం - అతః సంకుచితస్య జీవితస్య తిలాంజలిం దత్వా అతివిశాల మనంతం జీవితం జీవితుం శక్ష్యామః యత్ర మృత్యు భయమేవ నస్యాత్ -

ఏవం నిరుపాధిక దశైవ నకేవలా - కింతు సోపాధికాపి అనుభవితుం శక్యతే - అధిష్ఠాన జ్ఞానేసతి శరీరాద్యా రోపితస్యాపి తేనా నన్యత్వాత్ - కథం - మమ చైతన్యమేవ క్వచిత్పర్వత పట్టణాదినా ఘనీభూత మివ క్వచిన్నదీ సాగరాత్మనా ద్రవీభూత మివ క్వచిత్తరు లతాది రూపేణ ఉచ్ఛ్రిత మివ క్వచి త్పృథి వ్యాదిరూపేణ ఆశ్యాన మివక్వచి దదృశ్య మాకాశవత్ క్వచిదపి దృశ్యమాన మండ పిండాదివ దనేకథా సంవేద్యతే మమైవ - ద్రవ్యం తద్రూపం తదీయం చేష్టితం సమస్త మేత దహమేవేతి సంవేదనాపి అవశ్యం జాయతే యేనన కించి త్కచిత్కస్వచి ద్విలక్షణం - అపితు సర్వం స లక్షణం స్వలక్షణమేవ -

ఏతావతా పరిశిష్టౌ ద్వావపి అంశౌ తృతీయ చతుర్థౌ దత్తోత్తరౌ వేదితవ్యౌ - తతశ్చ సాధన ప్రక్రియాపి సమాప్తి ముపగతా అధ్యారోపాప వాదలక్షణా - శరీరమేవాధిష్ఠాన మితి యావ దభిమన్యామహే తావ దస ద్భూత మపి సర్వమిద మధ్యారోప్యతే మయి చిన్మాత్ర స్వరూపే ఆత్మని - యదా నాహం శరీర మాత్రం కింతు సర్వత్ర ఆకాశవ దహమేవాస్మి నిరాకార ఇతి ప్రత్యభిజానామి తదైవ సమస్తమిద మనాత్మ జాత మపోదితం భవతి - అపోదితం చ న కుత్రాపి పలాయతే - ప్రత్యుత అస్మత్స్వరూప ఏవ ప్రవిలీయతే తేజసీవ తమః - యద్యైవం తదాన సమస్యా కాపి న పరిహార ప్రయత్నః కోపి -

III

ఫలాధికారః

సాధన ప్రక్రియా సవిస్తర ముపన్యస్తా - అథే దానీం సాధనేనా నేన కిమస్మాకం ఫల ముపనమ తీతి ఫలవిషయా విచారణా ప్రస్తూయతే - ఫల మత్ర మోక్ష ఏవనాన్యః కోపీతి ఆచక్షతే - సచద్విరూపో మోక్షః - కశ్చిదాను లోమ్యేన కశ్చి త్ప్రాతిలో మ్యేన సంవేద్యతే - సర్వత్రాహ మేవాస్మి సర్వదా నమదన్య త్కిమపి విద్యతే - యద్యపి విద్యమానమివ ప్రతీయతే సామద్విభూతి రేవేతి జనన మరణ రహితా స్థితి రానులోమ్యే నజాయతే - ప్రాతిలోమ్యేన పునరాధ్యాత్మికాధి భౌతికాధి దైవిక లక్షణస్యతాపత్ర యస్య నివృత్తిః -

ద్వయ మప్యేత త్ప్రయోజనం యద్తైవాహం శరీరా దస్మాన్నిర్గతః నిర్గత్య సర్వత్రాభి వ్యాప్త స్తదైవ నాం తరీయ కతయా అనుభవితుం శక్యతే - శరీరాభి మానాన్నిర్గమ ఏవ వస్తుతో మోక్షః - కిమసౌ మోక్షోస్మాకం స్వతస్సిద్ధః ఆహోస్వి దాగంతుకః ఇతి ప్రశ్నః - స్వతస్సిద్ధోయది తదర్థం

ప్రయత్నో నావశ్యకః - ప్రయత్నాత్ప్రాగేవ ముక్తావయం - అథ ఆగంతుకః తర్హి ముక్తిర్న సార్వకాలికీ కింతు బుద్ధ్యా కేవల ముత్ప్రేక్ష్యతే - ఉభయధా యం న తృప్తిం జనయతి యధాకథంచి దంగీ కృతోపి -

మైవం - సిద్ధ ఏవ మోక్షః న అపూర్వం సాధయితవ్య ఇత్యాచక్షతే వేదాంతినః - సిద్ధోపి అస్మదనవధాన వశాత్తిరోహిత ఇవ సంలక్ష్యతే యధాయ మాకాశః ఇదానీం - సర్వత్ర సర్వదా విద్యమానోప్యాకాశః యావత్తత్రదృష్టి రస్మాకం న పతతి తావన్న సంవేద్యతే అస్తీతి - యదైవ తత్రా వధాన పరాదృష్టి స్తదా ఝడిత్యేవ గోచరీభవతి - అనవహితా వయ మితి న తత్రాకాశో న సన్నిహితః - సన్నిహిత ఏవసదా - నవ్యవహితః కదాపి - దృష్టేరేవ దో షోయం - నాకాశస్య - దృష్టిపాత కాలేపినాసా వపూర్వము పాగతః కుతశ్చిత్ - న చాపతితాయాం దృష్టౌ క్వచిదప యాతః - దృష్ట్యా కేవల మభివ్యజ్యతే న అపూర్వం సృజ్యతే -

ఏవ మిహాపి ఆకాశవ న్నిరాకారా అస్మదీయా సత్తా - న నిరాకారైవ నిర్వికల్పాపి ఆకాశాపేక్షయా - అతోవశ్య మయత్నే నైవ ప్రతీయేత - తథాపి యన్న ప్రతీయతే త దస్మ దనవధా నహేతో రేవేతి అధ్యవసితవ్యం - నకేవల మనవధాన మన్యదపి విద్యతే కారణం - తత్తు తస్యామేవ యదస్తి వికల్పజాతం శరీరాది గృహారామాదిచ తదేవ సర్వస్వమితి తత్రైవ బుద్ధే రభిష్వంగః - వస్తుతో నిర్వికల్పాపి ఆత్మన స్సత్తా సవికల్పాపి భవతి బుద్ధి శ్చే త్తథా వికల్పయతి - అతో బుద్ధే రేవైత ద్దోషద్వయం - ఏకస్తావ

దనవధానతా సర్వాత్మ భావం ప్రతి - అన్యస్త దతిరేకేణ శరీరమితి కళత్ర మితి గృహమితి క్షేత్ర మితి వికల్ప్య తత్రైవ ఆసక్తి ర్నిరంతరా -

అత ఏవ మోక్షః పరినిష్పన్నః స్వాభావికోపి పునర్యత్నేన సాధయితవ్య స్సంవర్తతే - యత్నోపి నక్రియా రూపఇతి భ్రమితవ్యం - సిద్ధత్వా న్మోక్షస్య - కేవలం ప్రత్యభి జ్ఞానమేవ తత్రాపేక్ష్యతే - సవికల్పాయా బుద్ధే స్తదశక్యమపి నిర్వికల్పాయా స్తస్యాః శక్యత ఏవ - నిర్వికల్పా యదా భవతి తదా సత్తా మేవ కేవలాం భావయతి బుద్ధిః - న తదానీ మిదం శరీర మిమే కళత్ర పుత్రాదయ ఇతి వికల్పా స్సముత్తిష్ఠంతే - ద్వావపి ప్రకారౌ సమానాధికరణా వేవ బుద్ధే స్సవికల్పః నిర్వికల్ప ఇతి - ఏవం సతి కిమితి న వయం నిర్వికల్పామేవ బుద్ధి మభ్యస్యామ ఇతి పృచ్ఛంతి వేదాంతినః - సా చే దభ్యస్యతే సమస్యైవ న భవతి యతః - జనన మరణాదయ స్సర్వే వికల్పాస్తస్యాం దశాయా మస్తంగతా నలేశతోపి ప్రతీయంతే -

బాఢం - నిర్వికల్పామేవ బుద్ధి మవలంబ్య తిష్ఠామః - తథాపి సా దశాబుద్ధే స్సదా అనువర్తత ఇతి న శక్నుమో వక్తుం - కుతః - జాగ్రద్దశాయా మస్మాకం బహవో భవంతి విధయః కర్తవ్యాః - నతే ఉపేక్షితు మకర్తుంవా శక్యంతే - గృహస్థా బాహుళ్యేన వయం సర్వే - న సన్న్యాసినః - గృహస్థానాం పుత్త్రా దుహితరః తేషాం వేషభాషాదయః విద్యాబుద్ధయః యౌవనే ప్రాప్తే ఉపనయన వివాహాదయః తదర్థ మర్థోపార్జనం తత్కృతేచ ఉద్యోగ సద్యోగాదయో బహవ స్సంతి విధయః - తే అవశ్యం

నిర్వర్తయితవ్యాః - అపిచ సన్న్యాసినశ్చేన్నైతే భవంతి సుఖేన కాలో గచ్ఛతీత్యపి న మం తవ్యం - తేషామపి వేషభాషాదికం ఆశ్రమ నిర్మాణం శిష్య సంగ్రహః తేషాం జీవనార్థ మర్థ సంగ్రహః తదర్థం గృహస్థానా మాశ్రయ ఇత్యేతే అపరిహార్యా ఏవ -

ఏవం జాగ్రత్కాల స్సర్వోపి ప్రాయశః అనేనైవ వ్యాపారశ తేన వ్యాపృతః న అవకాశ మేవ దదాతి స్వాత్మ విచారణాయ - యదినామాస్తి కశ్చి దవకాశలేశః సోపి న సర్వథా విశ్వసనీయః అస్తి అస్మదధీన ఇతి - యస్మా దాధయోవా స్యు ర్వ్యాధ యోవాస్యు రనేక ప్రకారాః - కదా కిముపనమే త్తేన కథం వా కదర్థితా భవేమ కీదృశా భవిష్యామ ఇతి న ఉత్ప్రేక్షితు మపిశక్యతే - గృహే భావేమ చికిత్సాలయేవా భవేమ ఇతి నవక్తుం పార్యతే - తేష్వవ సరేషు బుద్ధిరేవ న కార్యక్షమా - ప్రత్యుత తదేక చింతనయా వ్యాపృతా జడిమాన మప్యుపైతి - ఏవం సతి మోక్షావస్థానః సిద్ధైవేతి వచనేన కింప్రయోజనం - శ్రవణ మాత్ర రమణీయం నా చరణాయ కల్పతే -

జాగ్రత్యేవ ఏవం భూతాయాం కిము వక్తవ్యం స్వప్న సుషుప్త్యావస్థ యోః - తదా బుద్ధిరేవ న చేష్టతే - సవికల్పా భవతు - నిర్వికల్పావా భవతు - కేవలం స్తబ్ధీ భవతి బుద్ధిః - న స్వమాత్మానం న స్వకీయం శరీరాది ప్రపంచంవా లేశతోపి సంవేదయితు మలం - స్వరూపేణ అస్తివా నాస్తివా క్వాపి పలాయితా వేతి నిర్ణేతుం న శక్యతే - యద్దైవ మవస్థా

త్రయ మకించిత్కరం కిమపి సాధయితుం కావాగతి ర్మూర్ఛా మరణా ద్యవస్థాసు - మూర్ఛాయాం దీర్ఘకాలం యావద్బుద్ధి ర్విలుప్తా - మరణేతు సకృద్విలుప్తా విలుప్తైవ - న పునరావర్తతే సంజ్ఞా కదాపి -

ఏతా దృశే అనర్థ శతసంకులే జీవితే అర్థకామాద్యైహిక సాధనాయైవ అసమర్థా వయం - కిముత ఆముష్మికాయ మోక్ష పురుషార్థాయ - మోక్షస్సదా సిద్ధ ఇతి త్వయా దత్తాభయా అపి భయగ్రస్తా ఏవ జీవామః యావ జ్జీవితం భవతి - అంతే చ యదా జీవిత మేవ అవసీయతే తదా న బంధో న మోక్షః న తదర్థే అభ్యాసః అభ్యాసేన వా ఫలోపభోగః - అపిచ సమస్తోయం వ్యవహారః నకేనాపి ఉపదేష్టవ్యా వయం - ప్రత్యక్షమేవ పశ్యామః అనుభవామశ్చ జీవితకాలే - జీవితకాల ఏవయదా నకించి త్కర్తుం ప్రభవామః జీవితాంతే మరణ సమయే సాధనమితి స్వప్నవార్తైవ -

ఏవ మాశంక్యతే యది కిముత్తరం ప్రదీయతే అద్వైతిభిః - ఉచ్యతే - ఆదా వవస్థా త్రయమేవ విచార్యతాం - బుద్ధి రేవ అనుభవే దిద మవస్థాత్రయం నాన్యదితి జానీహి - యతో బుద్ధిరేవనః ప్రమాణం సద సతో ర్యాథాత్మ్యాధిగమే ఇత్యుక్త మాచార్యైః - యదికించి ల్లోకే అస్తీతి యది వానాస్తీతి ప్రతిపద్యామహే తథా ప్రతి పద్యమానా అస్మద్బుద్ధి రేవ - పదార్థానాం భావా భావౌ ప్రమే యావేవ న ప్రమాణం - కుతః - తేషాం పదార్థానాం అస్మీతి వానాస్మీతి వా సంజ్ఞాన మేవ తాపన్న సంభావ్యతే - యద్ జ్ఞానం తదేవైకం ప్రమాణం సర్వత్ర - తేన ప్రమాణేన యద్గోచరీ

క్రియతే తత్ప్రమేయం - గోచరీ **క్రియత** ఏవతన్న గోచరీ కరోతి జ్ఞాన వర్జితత్వాత్ - ప్రమాణంతు జ్ఞానాత్మకత్వా త్సర్వ మపిప్రమేయ జాతం గోచరీ కరోతి - ఏవం ప్రమాణ ప్రమేయయో ర్వ్యవస్థా నిర్ణీయతే శాస్త్రజ్ఞైః - నచ కేవలః శాస్త్రజ్ఞ నిర్ణయః అస్మదను భవేనాపి సంవదత ఏవ -

తథాహి - ఏషా జాగ్ర దేష స్వప్నః ఏషా సుషుప్తి రితి కేన ప్రమీయతే - నను తవ జ్ఞానేనైవ ప్రమాణేన - నచేత్ప్రమీయతే జ్ఞానేన నాస్త్యేవ తాసా మనుభవః అవస్థానాం - నఖలు అవస్థైవా వస్థామను భవతి - జ్ఞాన విరహితత్వా త్తస్యాః - యద్ జ్ఞానం తస్యైవానుభవః న జడస్య కదాపి - అతో జ్ఞానలక్షణా బుద్ధి రవస్థాత్రయ మపి అభివ్యాప్య వర్తత ఏవ - న జాతు నివర్తత ఇత్యభ్యుపగంతవ్యం -

నను సుషుప్తే జ్ఞాన మపి నోపలభ్యతే యథా జ్ఞేయ మిదం శరీరాదికం - ఏవం ప్రమాణ ప్రమేయ యో రుభయో రప్య భావే శూన్యతైనావ శిష్యతే ఇతి కుతో నాధ్యవసీ యేత - మైవం - జ్ఞానం కదాపి నా భావ ముపైతి - జ్ఞేయ ముపైతి చేదుపైతు నామ - న జ్ఞానం కదాపి - కుతః - జ్ఞానస్యా భానే కిం ప్రమాణం జ్ఞేయా భావస్యేతి ప్రశ్నే దురుత్తరః - జ్ఞేయస్య భావోయథా తథా అభావస్యాపి గ్రహీతృ జ్ఞానమేవ - తచ్చేన్న స్యాత్ అభావస్య ప్రమాణమేవ నాస్తీతి నా సా వభావః కింతు భావ ఏవేతి వక్తవ్యం స్యాత్ - కించ జ్ఞాన స్యాభావోపి జ్ఞానేనైవ గ్రహీతవ్యః - తస్మాత్ జ్ఞాన మప్య భావ గ్రస్తం భవతీ త్యుక్తిః కేవలం భ్రాంతిరేవ -

తర్హి సుషుప్తే కథంతన్నోపలభ్యతే - కస్య నోపలభ్యతే ఇతి వక్తవ్యం త్వయా - కిం సుషుప్తే రేవ సుషుప్తిః కింవా తదతిరిక్తస్య - ఆద్యో వికల్పః అనుపపన్నః ఏవ - పారిశేష్యాత్ ద్వితీయః పక్ష ఏవ శరణ్యః - తచ్చ జ్ఞానమేవ నాన్యత్ - జ్ఞానం తదాన వృత్తిరూపం కింతు వాసనా రూపం భవతి - వృత్తి ర్వాసనసేతి ద్వివిధా జ్ఞానస్య స్థితిః - తత్రవృత్తిః జాగ్రత్స్వప్నయో రుప లభ్యతే - వాసనాతు సుషుప్తే - ఘనీభూతా వృత్తిరేవ వాసనా నామ - ఘనీభావ దశాయాం సానిద్రాణా భవతి న వ్యాపార వతీ - అత ఏవ జ్ఞానం తదానీ మస్తివా నవేతి సందిహ్యతే అస్మాభిః - నిస్సందేహ మస్త్యేన తదానీమపి - జడీభూతాం సుషుప్తిం జడీ భూతాసా వాసనా అనుభవత్యేవ తదా - అన్యథా అహ మస్వా ప్సంరాత్రౌ న కించి దవేదిషమితి ప్రత్యభిజ్ఞా జాగ్రతో మమ పునర్నోప పద్యతే -

ఏతదేవ సమాధానం మూర్ఛా మరణావస్థయో రపి - మూర్ఛా యది జీవిత కాలే మరణం జీవితాంతే భవిష్యతి - తదా జీవిత మేవా వసితం - జ్ఞానమస్తీతి వా ప్రత్యభి జ్ఞాతుం వా కథ మ వకాశ ఇతి చేత్ వృత్తి రూపేణా వసిత మపి వాసనా రూపేణ అవతిష్ఠతే ఇతి నవిస్మర్తవ్యం - అన్యథా నాసతో విద్యతే భావ ఇతి శాస్త్ర మప్రమాణం స్యాత్ - న శాస్త్రమేవ న్యాయేనాసి న సంవదతే - అతఃపూర్వ మభావోయ స్సకథ మకస్మా ద్భావో భవతి - ఏవం న సంభవతి కదాపి లోకే - భావో భావ ఏవ సదా - అభావశ్చ అభావః - నతయో రన్యోన్యవి పర్యాసః మనసాపి చింతయితుం శక్యతే - భావా భావ వ్యవస్థైవ తదా న సిద్ధ్యతి -

ఏవం తర్హి మరణానంతర మపి జన్మ భవతీతి కింతవా ధ్యవసాయః - తదా జన్మ పరంపరా అని వార్యేతి మోక్షః కదాపి నా శంస్యేత - ఇతి చేన్న తథా మంతవ్యం - భావా భావా వేతౌ పరస్పర సాపేక్షౌ బీజాంకురవత్ - కిం పూర్వం కిముత్తర మితి నిశ్చేతుం నశక్యతే - కార్యకారణయో రేవ మభావే ద్వయమపి తన్మృషైవ - న జన్మన మరణం - ద్వయో ర్మిధ్యాత్వ మేవ - తర్హి కిం నామసత్యం - నఖలు సత్యం కిమప్యం తరేణ మిధ్యాత్వం కస్యాపి వక్తుం యుజ్యతే - బాఢం నయుజ్యతే వక్తుం - వయ మప్యం గీకుర్మః - సత్యంత దాత్మ చైతన్యమే వేతి పదంతి వేదాంతినః - తదేవాస్తి సర్వదా సర్వత్ర ఆకాశవ న్నత జ్జాయతే నాపి మ్రియతే -

తర్హి కిమిదం సర్వం అవస్థాత్రయమితి మూర్ఛేతి మరణమితి సమస్యేతి పరిహార ఇతి - సర్వమేత త్కేవలం భ్రాంతి రేవ - అస్మ ద్బుద్ధి కల్పిత మిదం సర్వమితి - యద్య దుత్ప్రేక్ష్యతే బుద్ధ్యా తదఖిలం మృషైవ దివాస్వప్న తుల్యం - నత ద్వస్తుతంత్రం కేవలం బుద్ధి తంత్ర మేవ - యద్బుద్ధి తంత్రం తన్మిథ్యైవ బుద్ధేరనవ స్థితత్వాత్ - బుద్ధిర్యది వ్యాప్రియతే తదాకిమపి గోచరీ భవతి - యది గోచరీ భవతి తదా బుద్ధి ర్వ్యాప్రియతే ఇతి సాపేక్షయోర్ద్వయో ర్మిధ్యాత్వమేవ భవితు మర్హతి - ఏవం జీవితం మరణ మితి - మరణం సమస్యా తత్పరిహారః కథమితి కృత్స్నమేత దసత్కల్పమేవ ఇత్యవ గమ్యతాం -

తథా ప్యను భూయతే ప్రత్యక్ష మేష సంసార బంధో స్మాభిః స కథం మిధ్యేతి భావయితుం శక్యతే ఇత్యాశంకా న స్సర్వేషాం - అత్రోచ్యతే -

బుద్ధి రేవనః ప్రమాణం సర్వాస్వప్యవస్థాసు – సా జీవ దవస్థా భవతు మరణావస్థా భవతు – బుద్ధి రేవాను భవతి ద్వయమపి – నాన్య దనుభవ సాధన మస్తి అస్మాకం – సేయం బుద్ధిర్ద్వి ప్రకారా – కాచి త్సవికల్పా కాచి న్నిర్వికల్పేతి సూచిత మితః పూర్వమేవ – తత్ర శతే నవాధిక నవతి స్సవికల్పైవ – కేవల మేకైవ నిర్వికల్పా – న తృతీయా విద్యతే నాప్యుప పద్యతే బుద్ధేః ప్రవృత్తిః – తయో ర్జీవితాంత మస్మాకం సవికల్పై వానువర్తతే బుద్ధి ర్నిర్వికల్పా విద్య మానాపిన పరిచితా కదాపి – అతఏవ బుద్ధిర్నామ ఏషైవ నాన్యాస్తి – అనయాతు బంధ ఏవానుభుయతే న తతో మోక్ష ఇతి వ్యవసితా వయం – కేవలం భ్రమ ఏవాయం వ్యవసాయః –

వస్తుతస్తు యదస్తి సర్వదా సానిర్వికల్పైవ దశా అస్మాకం – కుతః – సామాన్య విశేషన్యాయోత్ర అనుసంధేయః – సామాన్యం ఆత్మ న స్సత్తైవ సర్వవ్యాపినీ సువర్ణ వత్ – నిర్వికల్పైవ సా సత్తా ఏకరూపత్వాత్ – తస్యా మాకాశవ త్ప్ర సృతాయాం దేహేంద్రియా దయో వస్తు వాహనాద యశ్చ సర్వే విశేషరూపా వికల్పా దరీ దృశ్యంతే ఆకాశే మేఘ శకలానీవ – వికల్పాఏతే ఆగమాపాయివః – ఆగచ్ఛంతి కంచిత్కాలం తిష్ఠంతి – పున రపగచ్ఛంతి – అతః ఆగంతుకా స్తే సర్వే – యాతు తేషా మధిష్ఠాన భూతా సత్తా సాన ఆగంతుకీ – సర్వకాల మస్త్యేవేతి స్వాభావికీ అవస్థానః –

ఏవం నిర్వికల్పా యా బుద్ధే ర వస్థా సామోక్షావస్థా సత్తాయా నిర్వికల్పత్వాత్ – అతఏవైషా మోక్షావస్థా స్వాభావికీనః – యేచ తస్యా

ముత్పద్యంతే విలీయంతే వికల్పా శ్శరీర గృహారామాదయో వికల్పాస్తేషామే వావస్థా ఆగంతుకీ - అర్థాజ్జనన మరణా ద్యవ స్థానా మేవా గంతుకత్వం తేషాం యదధిష్ఠాన భూతం సా సత్తా సదా నిర్వికల్పత్వాత్ స్వాభావిక్యేవనః - అత్రో దాహరణ మస్మాకమి దానీ మారోగ్యదశా - ఇదానీం పయ మరోగా ఏప జీవామః - ప్రత్యహం లోకేన వ్యవహా రామః - న క్షణ క్షణం వ్యాధి గ్రస్తాః - ప్రాయశః జన్మనః ప్రభృతి మరణ పర్యంతం ఆరోగ్యద శైవానువర్తతే - కింతు అనారోగ్య మపి తదా తదా అనుభూయతే - సామాన్యేన ఆరోగ్య దశాయా మనువర్త మానాయాం అనారోగ్య మపి అంతరాంతరా విశేషరూపేణ పీడయత్యేవ నః - నైతావతా అనారోగ్య మేవ జీవిత సర్వస్వ మితి అధ్యవసాతుం యుజ్యతే - తాత్కాలికత్వాత్ -

యద్యైవం తథా నిర్వికల్పేయం సత్తా ఆరోగ్య వ త్సర్వదా వర్తత ఏవనః - న కదాపి వ్యావర్తతే - సాచేద్వ్యావర్తతే తస్యాముపలభ్యమానా దేహేంద్రియాదయో వికల్పా నైవ ప్రతిష్ఠాం లభంతే - సద్యశ్శూన్య తాముపయాంతి - నహి సామాన్య మంతరేణ మిశేషా భవితు మర్హంతి - పరంతు విశేషానంతరేణాపి సామాన్యం స్వాతంత్ర్యేణ భవితుం శక్నోతి - యథా సువర్ణం వినా న ఆభరణాని - ప్రత్యుత ఆభరణాని వినాపి సువర్ణం స్వతో భవత్యేవ -

నను సత్తాపి స్వాతంత్ర్యేణ కథం భవితు మర్హతి - అచేతనా హిసా ఇతి చేత్తథాన మంతవ్యం - స్వతోఽ చేతనాపి న కదాపి స్వతో భవతిసా -

చేతన మాత్మాన మాశ్రిత్యైవ వర్తతే - చేతనస్యాత్మన స్సత్తా సత్తానామ - సాచ నిత్యమ వినాభూతైవా త్మనా - అన్యథా ఆత్మన ఏవనాస్తిత్వ మాపద్యేత సత్తయా విరహి తత్వాత్ - అతస్సత్తే తి వ్యపదిశ్యమానాపి ఆత్మన స్సి సత్తేతి నవిస్మర్తవ్యం - శక్తిర్హిసా ఆత్మనః - శక్త్యా విరహితః అశక్తః స్యా దాత్మా - శక్తి శక్తి మతో రభేద ఇతి న్యాయేన ఆత్మ సతైవా సౌ సత్తా - వస్తుత స్సచ్చిదితి ఏకమేవ తత్త్వం - సఏవాత్మానామ - నకేవలం చిత్ నాపి కేవలం సత్ ఇతి అవధార్యతాం -

సేయమాత్మ సత్తా నిర్వికల్పత్వాద్వస్తు తంత్రాన తద్వికల్పా శ్శరీరాదయ ఇవ బుద్ధితంత్రా - వస్తు తంత్ర త్వాదేవ నిత్య సిద్ధా నవికల్పా ఇవ ఆగమా పాయౌ భజతే - అపిచ సువర్ణా భరణవ ద్వయోస్సా మాసాధికరణ్యేపి ఆభరణవన్న వ్యభిచరతి - అవ్యభిచార్యేవ నిర్వికల్పేయం సామాన్యభూతా - సామాన్య మేవాధిష్ఠానం విశేషాణాం సర్వేషాం - విశేషా అధ్యారోపితా స్సామాన్యే - కటక కుండ లాదయ ఇవ కాంచనే - ఏవంచ అస్మ దాత్మని సత్తా రూపేణ స్థితే సర్వత్ర సర్వదా జాగ్రదాద్యవస్థా స్సర్వా విశేష రూపత్వా త్తత్రైవాంత ర్భవంతి - న తస్య సీమాన మతి క్రమ్య స్వతో భవితుం శక్నువంతి - నైతావ దేవ - సర్వాసు జాగ్రదాదిషు జనన మరణాదిష్వపి అవస్థాసు ఆత్మన స్సత్తా అనువర్తత ఏవ న జాతు వ్యావర్తతే - సువర్ణవ త్సామాన్య రూపత్వాత్ - వ్యావర్తతే చేత్తా అవస్థా ఏవ అస్మాభి రుపలబ్ధుం న శక్యేరన్ -

ఏవం స్థితే మోక్ష ఏవ అస్మాకం స్వాభావిక స్సార్వకాలిక ఇతి బలా దంగీకర్తవ్యః - కుతః - తత్తదవ స్థాసు ఆగచ్ఛంతీష్వప గచ్ఛంతీషు అనువర్తతే సత్తాన స్సామాన్య భూతా - నతత్తద్విశేషవ ద్దృశ్యా దృశ్యతా మశ్నుతే - ప్రత్యక్ష మేవేదం నః - ప్రతిదినం జాగ్రద్దశా మనుభవామః - రాత్రౌ న సా జాగ్రద్దశా అనువర్తతే - కింతు తస్యాః స్థానే స్వప్నదశా మనుభవామః - పునర్గాఢ నిద్రాయాం సత్యాం సాప్యస్తంగత్వా సుషుప్తి రాయాతి - తదా నజగ్ర న్నాపిస్వప్నః ప్రత్యుత సుషుప్తిరేవ తదానీ ముపలభ్యతే - పునః ప్రబోధే సతి సుషుప్తి రప్యస్తం గతా - తిసృణా మప్యేవం వ్యభిచారే దృష్టేపి మమ ఆత్మనః సత్తా తావ దనువర్త మానైవ దృశ్యతే - తాసాం అవస్థానాం ప్రమాణ భూతా హిసా -

అత ఏవ సదా వర్తమానేయం సత్తా ఆత్మనః మోక్షావస్థా - నాన్యః కోపి కుత్రాపి ఉపలభ్యతే మోక్షో నాను - వస్తు తస్తు నిర్వికల్పా సత్తైవ మోక్షః - తస్యాం ప్రతీయ మానా దేహేంద్రియా దయో వస్తువాహనాదయో వికల్పా ఏవ బంధః - ఏత దపహాయ బంధమోక్షౌ నక్వాపి లోకే లోకాంతరేషువా విద్యేతే - న కుతోపి ఆహర్తవ్యే - న కేనాపి ఈశ్వరేణ దాతవ్యే - ఏవమేవ మన్యంతే ద్వైతిన స్సర్వే ఆచార్య పురుషాః - ఆచార్యా ఇతి కిం - లౌకికాః పండితా స్సర్వే సర్వత్ర అనయైవ భ్రాంత్యా పరిభ్రమంతి - మానసా వేతౌ బంధ మోక్షౌ న భౌతికౌ మనోయదా నిర్వికల్పాం సత్తాం భావయతి తదాసా మోక్షావస్థా - యదైవ పునస్తాంస్తా

న్వికల్పాన్ దేహేంద్రియ వస్తు వాహనాదీన్ సత్తాయా మేవ భావయతి తదాసా బంధావస్థా - మన ఏవ మనుష్యాణా మిత్యత ఏవోక్త మద్వైతిభిః -

అపిచ అన్యదపి రహస్య మత్ర వేదితవ్యం - నబంధో నమోక్షః పరమార్థతః - ద్వయోరపి త యోర్వికల్ప రూపత్వాత్ - బంధశ్చే న్మోక్షః మోక్షశ్చే ద్బంధః ఇతి సాపేక్షా వేతౌ - సాపేక్షా స్సర్వేపి మిథ్యేవేతి ప్రాగేవ ప్రతిపాదిత మస్మాభిః - అద్వైత సార్వభౌమై ర్గౌడపాదై రపి ఉద్ఘోషిత మేత త్సత్యం - నబద్ధో నచసాధకః నముముక్షు ర్నవై ముక్తః ఇతి బ్రువద్భిః - తర్హి పరమార్థః కః కీదృశ ఇత్యపేక్షాయాం తైరేవ ప్రకటీకృత మాచార్యైః ఇత్యేషా పరమార్థ తేతి - కిమస్య తాత్పర్యం - నిరోధోత్పత్త్యాదయ స్సర్వే వికల్పాః పరస్పర సాపేక్షాః - తద్భావనైవ బంధో మనసః - తద్విపర్యయేణ యాతేషాం వికల్పానాం నిర్వికల్పా భావనా బుద్ధే స్సైవ మోక్షావస్థేతి - అతో న మోక్షో నభసః పృష్ఠేన పాతాళే న భూతలే - కింతు వాసనాసంక్షయః యద్వా వికల్ప భావనా భావో మనస స్సఏవ మోక్షః - ఇతి అద్వైతాచార్యాస్స ర్వే బుద్ధే ర్నిర్వికల్పా వస్థైవ మోక్ష ఇతి ఉద్ఘోషయంతి -

సాచ మోక్షావస్థా సర్వదా అస్త్యేవనః ఆరోగ్య దశేవ - అంతరాంతరా అనారోగ్య దశా యథా తథా జాగ్రదాద్యా జనన మరణాద్యా అవస్థా స్తస్యామేవ ప్రతీయంతే ఆత్మనః సత్తాయాం - సత్తా త్వనువర్తతే ఏవ

తాస్వవస్థాసు – జీవిత కాల ఏవ పశ్యామః జాగ్రదాద్యవస్థాసు పరివర్తమానా స్వపి తాసు సత్తా మాత్మనః అనువర్తమానాం – పరివర్తమానా సు అవస్థాసు విచ్ఛిద్య విచ్ఛిద్య ప్రతీయమానాస్వపి అవిచ్ఛేదేన తాసాం భావా భావా వనపహాయ ఆత్మనస్సత్తా సంవేద్యత ఏవ అస్మాభిః – అనేన అనుభవేన శక్యత ఏవ అనుమాతుం శ్వో మరణ దశాయా మపి వయం సర్వే సత్తయా భవిష్యామ ఏవన నభవిష్యామ ఇతి – గీతాస్వపి ఏవమేవ ఘోషణాం అకార్షీ ద్భగవాన్ వేదవ్యాసః –

అంతకాలేచ మామేవ – స్మర న్ముక్త్వా కళేబరం
యః ప్రయాతి సమద్భావం యాతినాస్త్యత్ర సంశయః ఇతి –

తచ్చ అక్షరశ స్సత్యం వచనం – అంతకాలో మరణకాలః – తస్మిన్ సంప్రాప్తే మామేవ స్మరన్ – మామిత్యత్ర నవాసుదేవం – కింతు సర్వస్యాపి యోస్తి అహం తారూప ఆత్మా – త మాత్మాన మిత్యర్థః – సచేదాత్మా స్మృతి పథే అస్తినః. తస్మిన్ మరణ సమయేన తన్మరణం సర్వనాశః – కింతు జీవిత మేవ – యతః మామేవైతి – య మాత్మానం స్మరతి తేనైవ రూపేణ సర్వదా భవత్యేవ యస్మాదాత్మన స్సత్తాన కదా ప్యసత్తా భవితు మర్హతి నిర్వికల్పత్వాత్ – సవికల్పా చే ద్భవేద్వాన భవేదితి విచికిత్సా – సాచ నిర్వికల్పాయాం సత్తాయాం కదాపి న సంభావ్యతే –

అథవా కేయం నిర్వికల్పా – ఆత్మసత్తైవ – సా సర్వదా అస్త్యేవ – న కదాపి నాస్తి – సవికల్పాయా దశా తస్యామపి అనువర్తత ఏవ – నహి

అహ మిత్యాత్మనః స్ఫుర్శమంత రేణ కోపి వికల్పః ఉపలబ్ధుం శక్యతే - వికల్పేషు వ్యావర్త మానేష్వపి తేషు సర్వేష్వనుగత ఏవాయ మహమితి ఆత్మభావః - తధాహ్యుక్త మాచార్యై ర్మాండూక్య భాష్యే అహం సుఖీ అహం దుఃఖీ - అహం అధోగః అహం రోగపీడితః అహంజాతః అహం మృతః అహం జీవామి అహం మరిష్యామి - ఇదం మమగృహ మేతన్మ మశరీరం ఏతే మమ కళత్ర పుత్త్రాదయః - ఏతేషా మహమధి పతిః కర్తాహం భోక్తాహ మితి జన్మప్రభృతి మరణ పర్యంతం యద్య ద్భావయామి యద్యదాలపామి యద్య త్కర్మకరోమి చక్షురాదిభిః పాణి పాదాదిభి రింద్రియై స్తేషు సర్వేష్వపి చేష్టితేషు అహంమమేతి అనువర్తత ఏవ - నతు మమాత్మనః స్ఫుర్శం వినా కిమ ష్యస్తి కిమపి స్ఫుర తీతి శక్యతే వక్తుం - తేతే భావా భవంతు న భవంతు - తదుప లంభకోయ మాత్మా భవేదేవ అవిచ్ఛేదేన -

నను జాగ్రదాద్యవస్థానాం యధా విచ్ఛేదః ఏవ మాత్మ నోపి మమ విచ్ఛేదః ప్రతీయతే - మైవం - యద్యాత్మా విచ్ఛిన్నః తాసామవస్థానా మస్తిత్వమేవ లుప్యేత - తస్మా న్నాస్తీతి నకదాపి భ్రమితవ్య మాత్మన స్సత్తా - అస్త్యేవ - కింతు అన వధానవశా న్నాస్తీతి ప్రతిభాతి కేవలం - యధా యమాకాశః ఇదానీమితి ప్రాగేవాభిహిత మస్మాభిః - ఆకాశే వర్తమానా ఏవ వయం యావదాయుః - మనో వాక్కాయై స్తాస్తాః క్రియా స్సదా కుర్వంత ఏవ వర్తామహే - తత్రైవ జాగృతాః తత్రైవ సుప్తా అపి - ఏవమస్మ ద్వ్యాపారేషు పరిణమమానేష్వపి ఆకాశ స్తావద పరిణత స్తథైవ అవతిష్ఠతే -

ఏవం సవికల్ప దశాయా మపి నిర్వికల్పా ఆత్మ సత్తా సర్వదా అవిచ్ఛేదేన వర్తత ఏవ – వస్తుతంత్రాహిసా – న బుద్ధి తంత్రా – బుద్ధ్యా కేవల మేవం సంభావ్యతే జాగ్రద్దశాయా మవిచ్ఛిన్నా సాస్వాపమూర్ఛా మరణాదిషు విచ్ఛిన్నేతి – యది నిద్రాయాం నభవామో వయం కథం జాగ్రతి పునః ప్రతిబుద్ధాః జీవామః – అన్యథా ప్రతి దినం రాత్రౌ మృత్వా పునరహని మరణా త్పునరుత్థితా ఇతి వక్తవ్యం – తత్తు పరిహాసాయ కేవలం – యతః అహోరాత్ర భేదమనాదృత్య సర్వం జీవిత మేవ మన్యామహే సర్వేవయం – ఏవమేవాస్మాక మనుభవః – తస్మా త్సత్తాయా విచ్ఛేదోన వస్తు దృష్ట్యా అపితు అస్మద్బుద్ధి దృష్ట్యా – బుద్ధిర్యదా వికల్పయ త్యాత్మన స్సత్తాం తదా సైవ జనన మరణాది వికల్ప రూపేణ ప్రతి భాతి – యదా పునర్నవి కల్పయతి – తదా సత్తైవ నిరంతరా సంవేద్యతే –

తస్మాదేత దుక్తం భవతి – సవికల్పా నిర్వికల్పేతి నద్వేసత్తే విద్యేతే ఆత్మనః – ఆత్మాయధా తథా తస్య సత్తాపి సదా నిర్వికల్పైవ – సవికల్పేవ ప్రతీయ మానాపి వస్తుత స్సైవ నిర్వికల్పా – సైవద్విపాత్రాభినయం కరోతీతి అవగమ్యతాం – అతోన భేతవ్య మస్మాభిః – ఇదం జీవితం జీవామ స్సంప్రతి – కాలాంతరే జీవిత మిద మస్తం గచ్ఛతి తదా కామేగతిః క్వయాస్యామి – కోవా భవిష్యామి – భవిష్యామి వానవా భవిష్యామి – యధా చార్వాకో బ్రవీతి తథాకిం సర్వనాశం గమిష్యామీతి ఏషాభీతి ర్నకర్తవ్యేతి సమాశ్వాస యంతి వేదాంతినః – తత్కథమితి విశదీ క్రియతే –

వస్తుతో నబంధో నాపి మోక్షః - ద్వావపి సప్రతి పక్షౌ - పరస్పర సాపేక్షత్వా దేతౌ ద్వావపి మిథ్యైవ - మిథ్యా చేత్ కింత ద్యత్సత్యమితి ప్రశ్నః - నహి సత్యం వినా కించిదపి మిథ్యేతి నిర్ణేతుం శక్యతే ఇతిచే దుచ్యతే - సత్యం నాన్యత్ - ఆత్మ నస్సత్తా మంతరేణ - సా చ సత్తా అధిష్ఠాన మేతయో రుభయోరపి బంధ మోక్షయోః - తదదృష్ట్వా ముధైవ అయం బంధో మమ సమస్యా కథమేతస్యా మమమోక్షో భవేదితి ఆందోళనా క్రియతే అస్మాభిస్సర్వైః - సాచేత్సత్తా సంవేద్యతేన మరణ సమస్యా నతస్యాః పరిహారచింతా - సర్వమిద మేక పదే వినశ్యతి - అవినష్టా సా సత్తా వినష్టయోరప్యేతయోః - అమృతా సా మృతయో రేతయోరితి జానీహి - యద్యేవం కిం మరణమేవ నభవతి - నభవతి చేత్కథం మమతవచ మాతాపితరౌ కళత్ర పుత్రాదయో మృతా నోపలభ్యంతే ఇదానీమితి ఆశంకా -

సమాధీయతే - మృతం తేషాం స్థూల మిదం శరీర మేవ - నతస్య సత్తా - సత్తా సంప్రతి స్థూల రూపం విహాయ సూక్ష్మరూపేణ మనసి ప్రవిశతి - స్థూలం చక్షురాదినా బాహ్యేన ఇంద్రియేణ గోచరీకృత మితః పూర్వం - అధునాతు కేవలం మనసి స్మృతి రూపేణ తస్యైప ప్రత్యక్షీ భవతి - తదపి మహతా కాలేన గచ్ఛతా తామపి స్మృతిం పరిత్యజ్య పునస్సత్తాయా మేవ విలీయతే - సాచసత్తా తస్మిన్ వినష్టేపి రూపే అవినష్టైవ మృతేప్య మృతైవ సదా అనువర్తతే - నజాతు మ్రియతే - అతఏవ పితృ

పితామహాః కళత్ర పుత్త్రా దయశ్చ అస్మాకం న మృతా నక్వాపి గతాః కింతు అమృతా ఏవసదా - తసాచ అమృతా తేషాం స్థితి రస్మదీయా ఏవేతి సదాతే అస్మత్సకా శే సర్తంత ఏవేతి వేదితవ్యం - ఇదం రహస్యం మనసి కృత్త్వైవ ఛాందోగ్య మహర్షిణా సర్వే పితృ పితామహా దయః పూర్వే మృతా అపినమృతాః కింతు అదృశ్యరూపేణ సర్వేషాం అస్మాకం హృదయాకాశే వర్తంత ఏవేతి ప్రకటీకృతం - కింబహునా - పురఃస్థితే భాజనే భోజనం పరివేషితం తచ్చక్షుషా దృష్టమేవ - తదేవ భుక్తం జఠరే ప్రవిష్టం సూక్ష్మ రూపేణ అనుభూయతే - తదేవ పునః రక్తేన మిళిత్వా శక్తిరూపం యదా ధత్తే తదా తత్పరోక్షం నోప లభ్యతే - తధాపిన క్వచిద్గతం - శక్తి రూపేణ ఆత్మసాత్కృత మాత్మైవ నస్సం వేద్యతే - ఆత్మా యధా తధాసాపి అవినశ్వరా అనన్యాచ సంవేద్యతే వా నవా త్వమేవ బ్రూహి - ఏవమేవ సర్వం అవి నశ్వర మేవ వర్తతే నమృతిః కస్యాపి లోకే -

ఏవంతర్హి బంధః కః తన్నివారణాయ కోవా మోక్షః - నకోపి - ద్వయోరపి మృషాభూతయోర్య దధిష్ఠానం ఆత్మన స్సత్తా సైవ బంధరూపేణ మోక్ష రూపేణచ వికల్పితా బుద్ధ్యైవనః కేవలం - అతస్తద్గతాంచింతాం దూరతస్త్యక్త్వా కేవలా సా ఆత్మనస్సత్తా అనుక్షణం యధావకాశం విభావ నీయా అస్మాభిః - తదేవ సాధనం నాన్యత్ - విభావ్యమానా సా బుద్ధి వృత్తి రవశ్యం వాసనా సంపద్యతే - సాచ వాసనాశ్వో మరణే సముపస్థితే అస్మాన్న జహాతి - తద్గర్భైవ బుద్ధి రపినో విలీయతే - వయంతు సత్తా

రూపేణ సర్వదా భవామ ఏవ - న నభవామః - అపిచ సాపేక్షా మృషా భూతాపి కర్మవాసనా జన్మ ప్రయచ్ఛతి - పునర్జన్మాంతరం ప్రదాస్యతీతి వదంతి ధర్మజ్ఞాః - మిధ్యాభూతైవ వాసనాయదా కార్యక్షమా కిముపక్తవ్యం సద్రూపా ఇయ మాత్మవాసనా జన్మ పరంపరా నిరోధేన మోక్షమేవ ప్రయచ్ఛతీతి - ధర్మవాసనా జన్మ ప్రయచ్ఛతి చేదేషా నియచ్ఛతి జన్మ పరం పరాం - ఏషైవ సమస్యాయా ఆత్యంతిక; పరిష్కార ఇతి సర్వం శివం -

ఓమ్

శాంతిః శాంతిః శాంతిః